

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Kristiina Krause

**DIGIRIIGI STAATUS KUI VAHEND EESTI RAHVUSVAHELISTE EESMÄRKIDE
SAAVUTAMISEKS: EUROOPA LIIDU NÕUKOGU EESISTUMISE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Liisa Talving, PhD

Tartu 2023

Autorsuse deklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 9344

Kristiina Krause, 15.05.2023

Annotatsioon

Bakalaureusetöö uurib Eesti digiriigi staatuse rakendamist rahvusvaheliste eesmärkide saavutamisel. Töö eesmärk on luua arusaam, kuidas on Eesti oma digiriigi olemust ning seeläbi rahvusvahelist staatust kujundanud ja siduda see teadmiselega, kuidas on see tegevus toetanud riigi rahvusvaheliste huvide tagamist. Täpsemalt võtab töö vaatluse alla Eesti tegevuse Euroopa Liidu (EL-i) Nõukogu eesistujariigina 2017. aastal. Uurimuse keskseks hüpoteesiks on, et Eesti on olnud edukas digiriigi staatuse loomisel, mis on tõstnud riigi rahvusvahelist mainet ning seeläbi aidanud kaasa Eesti strateegiliste eesmärkide saavutamisele.

Ekspertintervjuudel ja avalikel dokumentidel põhineva kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemusena leiti, et digiriigi staatuse ehitamine on olnud Eesti jaoks edukas riiklike huvide tagamise vahend. Efektiivse digitaliseeritud riigi loomine on kujundanud Eestile rahvusvaheliselt positiivse maine, mis võimaldas Eestil tuua digiteemad EL-i Nõukogu eesistumise jooksul liidu keskseks fookuseks ning nendega seotud seadusandlikku protsessi kiirendada. Digiriigi staatus on toetanud EL-i digipöörde toimumist, juhtides tähelepanu olulistele temadele nagu andmete vaba liikumine ja küberturve ning tugevdanud Eesti kui tunnustatud ja mõjuka digivaldkonna eksperdi staatust.

Abstract

This bachelor's thesis examines Estonia's reputation as e-Estonia and the implementation of its status as a digital nation in achieving international objectives. The purpose of the thesis is to create an understanding of how Estonia has shaped its public sector digitisation and thus its international status, and to connect it with the comprehension of how this has supported the achievement of the country's international goals. More specifically, the thesis examines the activities of Estonia during its presidency of the Council of the European Union (EU) in 2017. The central hypothesis is that Estonia has been successful in obtaining the status of a digital state, which has improved the country's international reputation and thus contributed to accomplishing Estonia's strategic ambitions.

Resulting from a qualitative content analysis based on expert interviews and public documents, it is concluded that achieving the status of a digital state has been a successful means of securing Estonia's international interests. The creation of an effective digitised country has shaped Estonia's positive reputation, which enabled Estonia to make digital topics a focal issue of the EU during the presidency and the following years. It has supported the EU's digital transformation, drawing attention to critical topics such as free movement of data and cyber security, and enhanced Estonia's status as a recognised and influential expert in the digital field.

Sisukord

Sissejuhatus.....	6
1. Teoreetiline raamistik	8
1.1. Riikide staatuse olemus.....	8
1.2. Väikeriikide staatuse kujunemine	10
1.3. Eesti kui digiriigi staatus.....	11
2. Juhtumi tutvustus	13
3. Metoodika	15
3.1. Andmete kogumine	15
3.2. Andmeanalüüsi meetodid.....	18
4. Analüüs	19
4.1. Eesti kui digiriigi olemus	19
4.2. Digivaldkond EL-i Nõukogu eesistumise kontekstis.....	21
4.2.1. Eesti eesmärgid eesistujana.....	21
4.2.2. Eesti tegevus eesistujana.....	23
4.2.3. Eesistumise tulemused	26
4.3. Eesti digiriigi staatuse hinnangulised tulemused	29
4.4. Järeldused.....	31
5. Arutelu	34
Kokkuvõte.....	36
Kasutatud kirjandus	38
Lisa 1. Intervjuude nimekiri.....	44
Lisa 2. Intervjuude kava.....	45
Lisa 3. Intervjuude koodipuu	46
Lisa 4. Dokumendianalüüsi koodipuu	48

Sissejuhatus

Eesti Vabariik on pärast Nõukogude Liidu lagunemist teinud läbi äärmiselt kiire arengu ning saavutanud osaluse ja sõnaõiguse maailma juhtivates organisatsioonides ja ühendustes, mille hulgas on tähtsaimal kohal Euroopa Liit (EL), Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO) ja Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO). Siiski on Eestil kui väga väikesel riigil keeruline saavutada suurriikide kõrval rahvusvahelisel areenil mõjuvõimu. Väikeriigi jaoks on seega olulisel kohal oma riikliku staatuse arendamine, et oma välispoliitilisi eesmärke saavutada (Park & Jakstaite-Confortola 2021: 1279). Selleks, et oma häält võimendada, leiavad väikeriigid sageli mõne niši, kindla valdkonna, milles oma ekspertiisi esile tõsta ning seeläbi edukamalt suurema võimuga riikide tähelepanu saada (Smirnov 2015: 135). Selline lähenemine aitab riikidel saavutada kõrgemat rahvusvahelist staatust ning seeläbi tuua riiki finants- ja muid ressursse ning tagada riigi huvide kaitsmise (*ibid.*).

Eesti puhul on digipädevus üheks peamiseks valdkonnaks, milles riik oma kompetentsi ning võimekust esile tõstab. Eesti kui digiriigi kuvandit levitatakse laialdaselt, alustades riigi infosüsteemide brändimisest ja kaitseväge mundri digilaigust ning lõpetades poliitiliste juhtide fookusteemadega rahvusvahelistes otsustuskogudes. Digiriik ja e-Eesti on märksõnad, mille kaudu tahetakse, et Eesti maailmale meelde jääb. Eestit kui digipädevat riiki on ka kaasatud erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide tehnoloogia-teemalistesse töögruppidesse ning initsiatiividesse.

Küll aga puudub seni arusaam, kui edukas Eesti oma digiriigi staatuse rakendamisel on ehk kuidas on digipädeva riigi staatus aidanud kaasa Eesti rahvusvaheliste eesmärkide edendamisele. Samuti ei ole teada, kui mõjus on digiriigi kui niši kasutamine rahvusvahelise positsiooni hoidmisel, võrreldes teistsuguste valdkondadega, millega väikeriigid ennast esile tõsta saaksid, nagu on näiteks Leedu teinud läbi 'Venemaa ohu' narratiivi (Smirnov 2015: 135). Käesoleva töö eesmärk on uurida, kuidas ja milliste digivaldkonna eesmärkide saavutamise nimel on Eesti tegutsenud ning kuidas on digiriigi staatus Eesti rahvusvaheliste eesmärkide saavutamist toetanud. Töös uuritakse Eesti näitel, milliseid lähenemisi saab väikeriik oma rahvusvahelise staatuse edendamiseks ning huvide kaitsmiseks rakendada, kuidas on Eesti seda läbi digiriigi maine rahvusvahelisel areenil teinud ning millised on selle tegevuse hinnangulised tulemused. Eesmärgi saavutamiseks püstitatakse töös järgmised uurimisküsimused:

- 1) Milliste digivaldkonna eesmärkide saavutamise nimel on Eesti tegutsenud?
- 2) Milline oli Eesti tegevus digivaldkonnas Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigina?
- 3) Kuidas on digiriigi staatus toetanud Eesti rahvusvaheliste eesmärkide saavutamist?

Töö keskne hüpotees on, et Eesti on olnud edukas digiriigi staatuse loomisel, mis on tõstnud riigi rahvusvahelist mainet ning seeläbi aidanud kaasa Eesti strateegiliste eesmärkide saavutamisele.

Uurimistöö teoreetilise argumendi tõesuse välja selgitamiseks ning vastamaks töös püstitatud uurimisküsimustele kasutatakse andmeanalüüsi meetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi. Uurimusele konkreetsema konteksti lisamiseks käsitletakse vaadeldava juhtumina Eesti Vabariigi tegevust Euroopa Liidu Nõukogu roteeruva eesistujariigina, mille tugevaks fookuseks olid just digi- ja e-valitsemise teemad, ning mis on efektiivne platvorm riigile oma huvide ning eesmärkide prioritseerimiseks rahvusvahelisel tasandil (Euroopa Liidu Nõukogu 2022b). Andmeanalüüsi kaasatakse kahte tüüpi allikaid. Esiteks viiakse läbi süvaintervjuud digiriigi valdkonna ekspertidega. Sellele lisaks analüüsitakse Välisministeeriumi ja EL-i Nõukogu avalikke dokumente Eesti tegevuse kohta EL Nõukogu eesistumise jooksul, mis kombineerituna toetavad töö uurimisküsimustele vastamist ning uurimuse keskse hüpoteesi tõestamist.

Bakalaureusetöö esimene peatükk annab ülevaate töö teoreetilisest raamistikust, et selgitada riigi staatuse olemust ning väikeriikide lähenemise spetsiifikat, tuues Eesti kui digiriigi näite. Järgneb uuritavat juhtumit ehk Euroopa Liidu Nõukogu eesistumist tutvustav osa. Seejärel selgitatakse töö andmekogumise ja -analüüsi metoodikat, millele järgneb analüüs, mille eesmärk on vastata töös püstitatud uurimisküsimustele. Pärast seda esitatakse järeldused tehtud analüüsist ning arutelu töö keskse hüpoteesi kehtivusest.

1. Teoreetiline raamistik

Antud töö teoreetiline raamistik alustab teemavaldkonna laiemast käsitlusest ning liigub järkjärgult spetsiifilisemaks. Esiteks vaatleb töö seda, kuidas defineeritakse riigi rahvusvahelist staatust, miks on staatus riikide jaoks oluline ning milliste meetoditega saavad riigid oma staatust kujundada. Töö käsitleb muuhulgas J. Renshoni (2017) põhjalikku raamistikku riikide staatuse mõistmisest läbi kolme peamise omaduse: taju, positsioon ja sotsiaalsus.

Seejärel vaatleb töö väikeriike, aidates mõista, kuidas on võimalik väikeriigi staatust kujundada ja mõõta, ning käsitledes meetodeid, mida väikeriigid oma staatuse arendamiseks kasutavad ja kuidas need erinevad suurriikide tegevusest. Siin baseerub töö B. Thorhallssoni ja A. Wiveli (2006) laialdaselt aktsepteeritud kontseptuaalsele raamistikule väikeriikide defineerimiseks ning nende positsiooni analüüsiks (Lamoreaux & Galbreath 2008: 3). Täpsustavalt kirjeldab töö Balti riike ning viise, kuidas need on oma rahvusvahelise staatuse edendamisele lähenenud.

Viimaseks vaatleb töö teoreetiline osa Eesti Vabariigi lähenemist oma rahvusvahelise staatuse arendamisele ning digiriigi loomise olulisust. Kirjanduslike allikatena käsitletakse mahukaid analüüse Eesti arengust postkommunistlikust riigist infoühiskonna globaalseks pioneeriks ning selle olulisusest rahvusvahelisel areenil (Kerikmäe *et al.* 2019, Runnel *et al.* 2009, Diaz 2021).

1.1. Riikide staatuse olemus

Rahvusvaheliste suhete teoreetikute ning maailma tipp-poliitikute hulgas leidub küllaltki haruldane konsensus selle osas, et riigi staatus rahvusvahelisel areenil omab olulist mõju riigi võimekusele oma välispoliitilisi, majanduslikke ning kultuurilisi eesmärke saavutada (Renshon 2017). Küll aga on üpris keeruline üheselt defineerida seda, mis kujundab ning mõjutab ühe riigi rahvusvahelist staatust.

Sotsioloogiline käsitlus defineerib staatust kui positsiooni grupis, mis on määratud mõne või mitme tunnuse põhjal, mida ülejäänud grupp väärtustab (Larson & Shevchenko 2010: 69). Käsitledes riike rahvusvahelisel areenil, määrab seega ühe riigi staatuse see, kuidas teised riigid sellesse suhtuvad ning millise staatuse sellele omistavad. Realismi koolkonna ühe tähtsaima autori Robert Gilpini (1981: 32-35) käsitluse kohaselt on rahvusvahelises staatuste hierarhias riigi positsiooni peamiseks aluseks selle militaarjõud, mis joonistub eriti selgelt välja

sõjaolukorras, ning kõrgema staatusega on riigid, mis on lähiajaloo oma sõjalist või majanduslikku jõudu edukalt demonstreerinud. Samas on teised autorid välja toonud, et sõjaline jõud üksi ei taga riigile kõrget staatust ning teiste riikide austust, tuues näiteks Külma Sõja aegse Nõukogude Liidu, mis omas küll äärmiselt palju sõjalist jõudu, kuid ei suutnud selle abil saavutada Ameerika Ühendriikidega samalaadset globaalset staatust (Bull 1977: 202). Staatust on seega midagi, mis tuleneb välisest, kolmandate osapoolte hinnangust, mitte vaid riigi enda arvamusest. Konstruktivistlik koolkond peab staatust rahvusvahelistes suhetes väga oluliseks kontseptsiooniks ning on leidnud, et aastasadade jooksul on staatust ja au olnud võimuhetes sageli turvalisusest ja jõukusest olulisemateks motivaatoriteks (Lebow 2008: 270). Wohlforth (1998: 26) on tõdenud, et kokkuvõttes on just staatusel, mitte sõjalisel jõul, suurim roll selles, kas rahvusvaheline poliitika suudab olla edukas või mitte. Gilpin (1983: 31) on leidnud, et lisaks sellele, et staatust on rahvusvaheliste suhete igapäevane keskpunkt, on just staatuse saavutamine ja hoidmine poliitiliste juhtide suurim eesmärk.

Riigi staatuse rolli rahvusvahelistes suhetes on põhjalikult uurinud Renshon (2017), kes järeldeb, et staatuse defineerimise saab võtta kokku läbi kolme keskse omaduse: positsiooniline, tajutav ja sotsiaalne. Positsioonilisus väljendab seda, et staatust on relatiivne ning sõltub sellest, millise grupi raames ja millise omaduse alusel riigi hierarhilist positsiooni määrata. Tajutav ning sotsiaalne on omadused, mis juhivad tähelepanu sellele, et staatust ei ole seni suudetud täpselt ega otseselt mõõta, seega mängib staatuse hindamisel rolli tajutav hinnang, milles on oluline just kollektiivne tunnetus sellest, mille põhjal ning milline staatust mõnele riigile omistada. Renshon (2017: 19) toob välja, et kuigi leidub konsensus selle osas, et riikide vahel esineb rahvusvahelisel areenil hierarhia ning et staatust on riikide keskne välispoliitiline eesmärk, siis selle osas, kuidas staatust päriselt globaalset poliitikat ning konflikte mõjutab, on teoreetiline arusaam üpris vähene. Seda tingib asjaolu, et staatuse mõõtmiseks ei ole leitud laialdaselt aktsepteeritud raamistikku, mistõttu tugineb selle hindamine suuresti sümboolsetel faktoritel (*ibid.*).

Staatust eristab võimust see, et tegevused, mille eesmärk on staatuse otsimine, võivad sageli olla sümboolsed, eesmärgiga teiste arvamust mõjutada ning ei sisalda tingimata reaalse jõu omandamist (Larson & Shevchenko 2010: 69). Sellisel moel ühtib riigi staatuse parandamine riigi mõjuvõimu suurendamisega. Näiteks soovivad riigid oma rahvusvahelist staatust tõsta läbi kõrge profiiliga ürituste korraldamise, mis annab riigile võimaluse näidata kogu maailmale oma majanduslikku ja kultuurilist õitsengut. Teisest küljest näitab taoliste ürituste

korraldamine, et maailm aktsepteerib riiki kui piisavalt võimekat ja austusväärset, mida väljendas oma riigi osas 2016. aasta Olümpiamängudel Brasiilia president Lula da Silva (*ibid.*). Samas võib taoliselt riigi kõrge staatuse määramine olla vastuoluline, mida näitlikustas 2022. aastal Katari Jalgpalli Maailmakarika korraldamine, sest riigis toimuvad tõsised inimõiguste rikkumised, mistõttu väljendas maailma avalikkus suurt vastupanu ürituse Kataris toimumisele (Brannagan & Giulianotti 2014: 4).

Seda, et rahvusvaheline areen ei ole anarhiline ning riikide vahel leidub tõepoolest staatuste hierarhiaid, näitlikustavad ka mitmed rahvusvahelised organisatsioonid. Sealjuures võib varieeruda see, mille alusel määratakse riikide staatuste hierarhia. ÜRO Julgeolekunõukokku kuulub viis riiki, mis olid Teise Maailmasõja võitjad ning millel on vetoõigus ÜRO tegevusele (Larson & Shevchenko 2010: 69). Selle mehhanismi läbi on Julgeolekunõukokku kuuluvatel riikidel rahvusvaheliselt suurem mõjuvõim ning seega kõrgem staatus. Julgeolekunõukogu valitud liikmeks saamist nähakse väga prestiižsena ning see on ülejäänud riikide jaoks oluline eesmärk, mille tarbeks rakendatakse mahukalt aja- ja finantsressursse (*ibid.*). Maailmapanga ja Rahvusvahelise Valuutafondi tegevuses annab riigile staatuse selle majanduse suurus, samas kui Euroopa Liidu institutsioonides mängib rolli ka riigi rahvaarv (*ibid.*)

1.2. Väikeriikide staatuse kujunemine

Viis, kuidas riik oma staatust konstrueerib ning kuidas näevad teda teised riigid, sõltub suuresti sellest, kui suure riigiga on tegu. Seega on oluline mõista, kuidas defineeritakse riikide suurust. Küll aga ei leidu selget kriteeriumit, mille alusel klassifitseerida riik suureks või väikseks ning akadeemiline kirjandus antud teemal on üpris fragmenteeritud. Thorhallsson ja Wivel (2006) toovad oma põhjalikus uurimuses välja peamised viisid, mille alusel on üritatud riikide suurust, sealjuures just väikeriike defineerida: sageli määratletakse väikeriike läbi selle, et nad ei ole suured jõud (*great powers*) või läbi rahvaarvu, majanduse ja sõjalise jõu. Siinkohal tuleb aga meeles pidada, et ükski eraldiseisev mõõdik ei anna terviklikku arusaama riigi rahvusvahelisest positsioonist ning oluline on ka riigi pehme võim, nagu näiteks Belgia või Iisraeli puhul (Lamoreaux & Galbreath 2008: 3). Alternatiivne viis riigi suurust defineerida võrdluses teiste riikidega, mis võtab arvesse ruumilisi ning ajalisi aspekte: riik võib olla tugev ja suur ühes kontekstis ning valdkonnas, kuid nõrk teises (Thorhallsson & Wivel 2006: 654). See, et Eesti on väikeriik, järeldeb kõigist riikide suurust määravatest lähenemisviisidest.

Rahvusvahelises poliitikas keskenduvad väikeriigid enamasti kitsamatele teemadele, sest nii suudavad need rakendada piisavalt administratiivset jõudu, et saavutada kindlas valdkonnas ekspertpositsioon ning oma huve edendada (Thorhallsson & Wivel 2006: 659; Larson & Shevchenko 2010: 73). Selline käitumine erineb märgatavalt suurriikidest, mis tegelevad süstemaatiliselt oma huvide kaitsmisega ning positsiooni parandamisega kõigis rahvusvahelise poliitika valdkondades (Thorhallsson & Wivel 2006: 659). Väikeriigid, olles aktsepteerinud rahvusvahelise korra hierarhia aluseid, rakendavad sageli sotsiaalset loomingulisust leidmaks uudseid nurki, mille kaudu oma staatust tõsta, mis ei sõltu rahvaarvust või sõjalisest jõust (Larson & Shevchenko 2010: 74).

Käsitledes spetsiifilisemalt Balti riike, on nende praeguse rahvusvahelise staatuse mõistmiseks vajalik arvestada ajaloolise taustaga. Alates taasiseseisvumisest 1990.-1991. aastal on Eesti, Läti ja Leedu teinud läbi suure poliitilise, majandusliku ja sotsiaalse ülemineku sotsialismilt vabale turumajandusele ning võtnud eesmärgiks Euroopaga taasühinemise (Lamoreaux & Galbreath 2008: 7). See on nendel riikidel ka edukalt õnnestunud, sest nüüdseks on saadud Euroopa Liidu ning NATO täieõiguslikeks liikmeteks. Küll aga on sellel teekonnal käinud kaasas lääneriikide ettevaatlikkus ning mure Baltikumi ajaloolise tausta, potentsiaalse ühiskondliku mahajäämuse ning Venemaa naabriks olemise pärast (Wivel & Crandall 2019: 406-407). Balti riigid on tahtnud maailmale näidata, et nad on enam kui vaid nõukogudejärgne riik ning suudavad Euroopale midagi vastu pakkuda (*ibid.*). Riikide lähenemised on aga teatud määral erinenud: kui näiteks Leedu on viimastel kümnenditel hoidnud tugevalt fookuses „Venemaa ohu ekspordiks olemist“ (Lamoreaux & Galbreath 2008: 7) siis Eesti on sellele lisaks ehitanud oma rahvusvahelist staatust läbi „maailma enim digitaalselt arenenud riigi“ narratiivi (Diaz 2021: 4). Samuti on Baltikumi väikeriigid saanud oma staatuse edendamiseks kasutada prestiižsete positsioonide omandamist rahvusvahelistes organisatsioonides, mis annab neile võimaluse asuda mõjuvõimsasse rolli mitte ainult kindla regiooni esindajana, vaid maailmapoliitikas laiemalt (Thorhallsson & Wivel 2006: 663).

1.3. Eesti kui digiriigi staatus

Eesti on digi- või e-riigina globaalselt tuntud kui avaliku sektori bürokraatia vähendamise ning riigi ja kodanike vahelise suhtluse lihtsustamise musternäidis (Kerikmäe *et al.* 2019; Runnel *et al.* 2009; Stephany 2020). Läbi info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) rakendamise on Eesti suutnud luua tugevalt liberaaldemokraatliku ning innovaatilise riigisektori (e-Eesti), mis

on tuntud ja tunnustatud üle maailma (Diaz 2021). Eelnevaid väiteid toetab Euroopa Komisjoni digitaalrajanduse ja -ühiskonna indeks (DESI), mille alusel on Eesti digitaalsete avalike teenuste osas Euroopa riikidest esimesel kohal (Euroopa Komisjon 2022). Taolise edu saavutamisel on rolli mänginud ajalooline taust, kuid olulisel kohal on olnud ka riigi strateegilised eesmärgid ja nende rakendamiseks tehtud sammud. Järgnev lõik annab lühiülevaate sammudest ning saavutustest, mis on e-Eesti tekke ning edu taga.

Pärast omariikluse taastamist pidi Eesti Vabariik kõik avaliku ning erasektori teenused iseseisvalt uuesti üles ehitama. Olles majanduslikult üsnagi keerulises seisus, võttis riik suuna võimalikult kuluefektiivsete avalike teenuste süsteemi loomisele, mis tähendas suurt panust tehniliste lahenduste loomisele (Diaz 2021: 7). Üks esimesi suuremaid riigiüleseid initsiatiive oli 1997. aastal alanud Tiigrihüppe projekt, mille eesmärk oli levitada IKT oskusi ja vahendeid kõigis Eesti koolides (Runnel *et al.* 2009: 30). 2001. aastal lansseeriti X-tee ehk Eesti riigiasutuste ja avaliku sektori turvalist andmevahetust tagav detsentraliseeritud platvorm (Kerikmäe *et al.* 2019: 74). Aasta hiljem järgnesid digitaalse identiteedi ja ID-kaardi sünd koos digiallkirjastamise loomisega (Diaz 2021: 7). 2005. aastal sai Eestis esmakordselt e-valimistel osaleda (*ibid.*). Kõik see on võimaldanud Eesti avaliku sektori toimimist märkimisväärselt lihtsustada: kõigi teenuste ning asutuste andmebaasid on omavahel ühendatud, mille tulemusena saab kodanik kõik vajalikud tegemised nagu tulude deklareerimise või toetuste taotlemise teha ära kodust lahkumata. Selline korraldus koos digiallkirjastamise levimisega on maailmas haruldane ning on võimaldanud Eestil administratiivkuludelt säästa ligikaudu 2% sisemajanduse koguproduktist aastas (Kerikmäe *et al.* 2019: 72).

Hoolimata sellest, et viimastel aastakümnetel on toimunud globaalne digirevolutsioon, ei ole paljud maailma demokraatiad soovinud või suutnud tehnoloogia pakutavaid võimalusi ära kasutada (Diaz 2021: 4). Eesti paistab seega välja kui väikse Ida-Euroopa riigina, mis on suutnud tehnoloogiat rakendades luua maailma ühe avatuma ning efektiivsema digitaliseeritud riigisektori. Eesti kui e-riik on ärganud loendamatu meediaväljaannete tähelepanu, mis on kutsunud Eestit „digitalitsemise globaalseks juhiks“ ja „digitaalseks vabariigiks“ (Kerikmäe *et al.* 2019: 72). Küll aga ei leidu palju akadeemilisi uuringuid selle kohta, kuidas on digiriigi staatus Eestile rahvusvahelisel arenil praktiliselt kasuks tulnud. Järgnev uurimus otsib seega vastust küsimusele, kuidas ja milliste digivaldkonna eesmärkide saavutamise nimel on Eesti tegutsenud ning kuidas on digiriigi staatus toetanud Eesti rahvusvaheliste eesmärkide saavutamist.

2. Juhtumi tutvustus

Selleks, et näitlikustada Eesti rahvusvahelist tegevust digivaldkonna prioritseerimisel, vaatleb käesolev töö Eesti tegevust Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigina. Järgnev peatükk annab ülevaate rahvusvahelistes organisatsioonides võtmepositsiooni saamise olulisusest väikeriikide jaoks, vaadeldes spetsiifiliselt EL-i Nõukogu ning kirjeldades institutsiooni tegevust, roteeruva eesistumise olulisust ja selle pakutavaid võimalusi liikmesriikidele.

Rahvusvahelistes organisatsioonides tegutsemine on väikeriikide jaoks oluline, sest nende majanduslik, poliitiline ja militaarne võimekus on üksinda tegutsedes vähene. Seega on väikeriikide jaoks strateegiliselt kasulik kuuluda ühendustesse, mis aitavad parandada nende julgeolekut, toetavad majanduskasvu ning suurendavad nende diplomaatilist mõjuvõimu (Hocking 2016: 602). Just viimane aspekt aitab väikeriikidel oma staatust rahvusvahelisel areenil tõsta, luues neile platvormi, mille kaudu rahvusvahelistes suhetes oma riiklike huvisid väljendada ja kaitsta ning mõjutada globaalseid otsustusprotsesse (*ibid.*). Väikeriikidele on eriti kasulik rahvusvahelistes organisatsioonides võtmepositsioonide omandamine, sest see paneb nad kõrgendatud tähelepanu alla ning võimendab nende huvide ja prioriteetide esiletõusmist globaalses poliitikas (Thorhallsson & Wivel 2006: 663).

Euroopa Liidu Nõukogu on üks peamisi institutsioone, mis esindab liikmesriikide huvisid liidu otsustusprotsessides ning võtab üheskoos Euroopa Parlamendiga vastu seadusandlikke akte (Euroopa Liidu Nõukogu 2022a). Nõukogu töö üheks olulisemaks aspektiks on roteeruv eesistumine, mida täidab iga liikmesriik kordamööda kuue kuu jooksul (Euroopa Liidu Nõukogu 2023). Eesistujariigiks olev liikmesriik võtab sellel perioodil enda kanda nõukogu kõigi tasandite koosolekute juhatamise ning EL-i töö päevakorra kehtestamise (*ibid.*). Roteeruvat eesistumist on kirjeldatud kui „võimsat Euroopa integratsiooni sümbolit“, mis annab igale liikmesriigile ainulaadse võimaluse mõjutada EL-i otsustusprotsesse ja kujundada EL-i tegevust (Kaczyński 2015: 274).

Üks olulisemaid roteeruva eesistumise hüvesid on riikide võimalus luua nõukogu tegevuskava ning mõjutada sinna kaasatavaid teemasid. Seeläbi on eesistujariigil võimalus teha ettepanekuid uute initsiatiivide algatamiseks, otsustada, millised teemad on prioriteetsed ja saavad esimesena tähelepanu ning samuti juhtida liikmesriikide vahelisi läbirääkimisi, et lahkarvamusi lahendada (Bengtsson *et al.* 2004). Eesistujariigil on ka võimalik kasutada oma

positsiooni, et tugevdada sidemeid teiste riikidega ning kujundada Euroopa Liidu laiemat poliitilist tegevuskava (*ibid.*) Lisaks annab roteeruv eesistumine liikmesriikidele tugeva platvormi, mille kaudu edendada oma enda riiklikke huve ning prioriteete ja panna need tähtsale kohale ka Euroopa-ülesel tasemel (Vaznonytè 2020: 4-6). Siia alla kuulub riikide võimalus näidata oma kultuurilisi, majanduslikke või sotsiaalseid edusamme läbi erinevate kõrge profiiliga ürituste (konverentside, tippkohtumiste jms) korraldamise.

EL-i Nõukogu eesistumisele on ette heidetud, et eesistujariigi võimekus päriselt liidu päevakorda ning tegevust mõjutada on liiga väike, sest eelmistelt eesistumistelt edasi kantud teemad, eesistumise üpris lühike aeg, kolmekaup riikide gruppides tegevuse koordineerimine ning Euroopa Komisjoni ja Parlamendi mõju piiravad kõik eesistujariigi võimu nõukogu tegevuse mõjutamisel (Kaczyński 2015: 275). Vaznonytè viis läbi põhjaliku uuringu kõigist roteeruva eesistumise programmide aastatel 1997-2017 ning järeldas, et hoolimata EL-i struktuursetest muudatustest on eesistumisel jätkuvalt kaalukas roll, andes liikmesriikidele ning eriti just väikeriikidele võimaluse mõjutada Euroopa Liidu tegevuskava ning seada prioriteete määral, mis ei ole neile muuljuhul kättesaadav (Vaznonytè 2020: 17).

Eesti oli Euroopa Liidu Nõukogu roteeruv eesistujariik 2017. aasta juulist detsembri lõpuni. Eesti üheks peamiseks fookuseks ning teemaks, millega riigi eesistumine välja paistis, oli digilahendused (Euroopa Liidu Nõukogu 2022b; Politico 2017). Eesti programmi kuulunud peamised valdkonnad olid: avatud ja innovatiivne majandus; turvaline Euroopa; kaasav ja jätkusuutlik Euroopa; digitaalne Euroopa ja andmete vaba liikumine (EU2017 2017). Üheks Eesti eesistumise kõrgpunktiks pidi nii Euroopa Liidu Nõukogu kui Eesti eesistumise korraldajate hinnangul saama kõrgtasemeline Tallinna digivaldkonna tippkohtumine (Euroopa Liidu Nõukogu 2022b; EU2017 2018). Kohtumise eesmärgiks oli luua EL-i pikaajase strateegia Eesti hinnangul prioriteetsetes digivaldkondades nagu e-valitsemine, digiinnovatsioon ning andmekäitlus (*ibid.*). Olemasolev teaduslik kirjandus Eesti eesistumise kohta on aga vähene ning ei kata käesoleva töö uurimisfookust: varasemalt on vaadeldud eesistumist EL-i organisatoorsete struktuuride raames või võrdluses teiste riikide eesistumistega. Seega aitab käesolev uurimistö luua arusaama selle osas, milline oli Eesti eesistumise olemus ja tulemused selle läbivaks fookuseks olnud digivaldkonnas.

3. Metoodika

Käesolev peatükk annab ülevaate bakalaureusetöös käsitletavatest empiirilistest andmetest ning andmeanalüüsi põhimõtetest. Uurimistöö eesmärk on välja selgitada, kuidas on Eesti digiriigi staatus selle rahvusvahelist tegevust toetanud, täpsemalt uurib töö analüütiline osa seda, kuidas on Eesti oma digiriigi staatust arendanud ja rahvusvahelistes otsustusorganites väljendanud ning milliseid tulemusi see tegevus on toonud. Rakendatav metodoloogiline lähenemine on kvalitatiivne, mis võimaldab pöörata tähelepanu analüüsitava andmete sisurikkusele ning sobib seega töö uurimisküsimustele vastamiseks kvantitatiivsetest meetoditest paremini. Uurimuse analüüsi aluseks on kahte tüüpi andmed: ekspertintervjuud ja avalikud dokumendid.

Analüüsi valitud juhtum käsitleb just Eesti EL-i Nõukogu eesistumist, mitte Eesti kõrgetasemelist tegevust näiteks ÜRO-s või NATO-s, sest eesistumise formaat võimaldab riikidel mõjusalt laialdaste teemavaldkondade hulgast oma prioriteetid valida ja need rahvusvahelise ühenduse fookusesse võtta. Samuti väljendub antud juhtum selgelt Eesti kui digiriigi staatuse rakendamine ning digiteemade prioritseerimine.

3.1. Andmete kogumine

Vastamaks töös püstitatud uurimisküsimustele, viis töö autor läbi kolm poolstruktureeritud süvaintervjuud Eestis digivaldkonna tippeksperptidega, mis toetavad töö keskse hüpoteesi testimist. Intervjuude puhul seati esmatähtsaks osalejate ekspertiis, mistõttu eelistati kaasata väiksem arv osalejaid ning teostada teemasse rohkem süvitsi minevad intervjuud. Antud teemavaldkonna tippeksperptide küsitlemise näol oli tegu eliitintervjuudega (*elite interviews*) ehk intervjuueeritavad olid võtmepositsioonidel olevad inimesed, kes omavad laialdasi teadmisi ja mõjuvõimu (Solarino & Aguinis 2021: 651-653). Seega tuli arvestada antud tüüpi intervjuu spetsiifikaga, muuhulgas, et eksperdid on intervjuu formaadi osas vähe paindlikud ning võivad proovida intervjuu käigus oma ekspertiisile tuginedes võtta võimupositsiooni ning intervjuu kulgu mõjutada (*ibid.*).

Intervjuueeritavate valimise kriteeriumiteks oli, et tegu oleks inimestega, kes on Eestis digihiskonna eksperdid ning on omanud kõrge mõjuvõimuga positsioone, mis on olnud otseselt seotud Eesti kui digiriigi tegevusega rahvusvahelisel tasemel. Sellest lähtuvalt kuulus algsesse valimisse kuus inimest, kellest ekspertiisi ja professionaalse tausta põhjal loodi

esmaselt kontakt ning teostati intervjuu kahega: Toomas Hendrik Ilvesega, endise Eesti Vabariigi Presidendi ja praeguse Tartu Ülikooli digiajastu demokraatia külalisprofessoriga ning Siim Sikkutiga, endise Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi side ja riigi infosüsteemide asekancleri ning Eesti digiriigi ühe olulisema loojaga. Töö autor plaanis vastavalt esimestes intervjuudes saadud vastuste põhjal valida kolmanda intervjuueeritava, et saada vastuseid küsimustele, mille kohta oli vähem sisendit saadud. Teises intervjuus pakkus Siim Sikkut omal algatusel väärtuslikku nõu selle kohta, kes kolmandaks intervjuueeritavaks sobiks, seega rakendas autor lumepalli meetodit ning põhines järgmise eksperdi valikul saadud soovitudele. Kolmandaks intervjuueeritavaks sai seega Klen Jäärats, Riigikantselei Euroopa Liidu asjade direktor. Intervjuud toimusid 2023. aasta märtsis ja aprillis ja kestsid keskmiselt 34 minutit. Osalejate soovil ning arvestades nende kõrgetest ametipositsioonidest tulenevate tihedate graafikutega toimusid kõik intervjuud veebi teel, kasutades Microsoft Teams platvormi. Teostatud intervjuude detailid on esitatud töö lisa (Lisa 1). Kõik kolm intervjuueeritavat andsid oma nõusoleku intervjuu salvestamiseks ning valminud uurimistöös oma nime avaldamiseks.

Lähtudes töö teoreetilisest taustast ja seatud uurimisküsimustest koostati intervjuude kava (Lisa 2). Vestluste käigus muutis töö autor vajadusel toimunud vestlust arvestades küsimuste järjekorda või jättis välja küsimusi, millele intervjuueeritav juba vastuse andnud oli. Olenemata intervjuu käigus küsitud küsimuste järjekorrast on küsimused jagatud kolme teemaplokki, millest lähtub ka järgnev analüüs. Peamised teemad, mida intervjuudes käsitleti, on 1) Eesti kui digiriigi olemus ja digivaldkonna eesmärgid; 2) Eesti tegevus digivaldkonnas Euroopa Liidu eesistujariigina ning 3) digiriigi staatuse hinnangulised tulemused.

Toetamaks intervjuudest kogutud infot ning andmaks võimalikult objektiivse ja detailse sisendi töös vaadeldava spetsiifilise juhtumi ehk Eesti EL-i Nõukogu eesistumise kohta, teostati töö raames ka dokumendianalüüs, vaadeldes eesistumise perioodil tehtud ametlikke dokumente, mis puudutavad digitaalse ühiskonna edendamise teemasid. Täpsemalt kaasati valimisse Eesti Välisministeeriumi kodulehel avaldatud uudisartikleid ning Euroopa Liidu Nõukogu pressiteateid Eesti eesistumise perioodilt ehk ajavahemikus juuli kuni detsember 2017. Neid allikaid toetab ametlik kokkuvõte Eesti eesistumise eesmärkidest ja tulemustest, mis aitab ülejäänud empiirilist materjali raamistada ning seeläbi uurimisküsimustele vastata.

Dokumendianalüüsi relevantsete andmeallikate kaasamiseks eraldas töö autor kõigepealt vaadeldavasse perioodi kuuluvate 189 Välisministeeriumi uudisartikli seast need, mis sisaldasid märksõnu 'digi', 'eesistumine', 'e-', 'küber' või 'tehno' (tüvena sõnale tehnoloogia). Euroopa Liidu Nõukogu kodulehelt filtreeriti vaadeldavasse perioodi kuuluva 364 sisestuse seast välja avaldused, milles leidsid märksõnad '*Estonia*', '*presidency*', '*digi*', '*e-*', '*cyber*' või '*tech*'. Seejärel sõeluti leitud 108 sisestuse seast välja relevantssed materjalid, milles kasutati eelmainitud märksõnu mitte vaid põgusalt, aga sisukalt ja korduvalt, kirjeldamaks digiühiskonda puudutavaid aspekte ja Eesti kui eesistujariigi või EL-i sellealast tegevust. Andmeallikate valimi moodustamise tulemusena on käesolevasse töösse kaasatud 22 analüüsiühikut: 10 Välisministeeriumi artiklit ja 11 Euroopa Liidu Nõukogu pressiteadet, mida toetab eesistumise tulemuste ametlik ülevaade.

Taoline kahte tüüpi andmeallikate ehk nii intervjuude kui dokumendianalüüsi kaasamine võimaldab luua arusaama, kuidas on Eesti oma digiriigi olemust ning seeläbi rahvusvahelist staatust kujundanud ja siduda see teadmise, kuidas on see tegevus toetanud riigi rahvusvaheliste eesmärkide saavutamist. Vastamaks töös püstitatud uurimisküsimustele kasutatakse andmeanalüüsi meetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis lähtub varasemalt kirjeldatud väikeriigi staatuse olemuse teoreetilisest raamistikust.

Käesoleva uurimuse üheks piiranguks on vaadeldava juhtumi ajaperioodi lühidus, mis ei võimalda anda täielikku ülevaadet sellest, kuidas digiteemade käsitlemine Eesti eesistumise eel ja järelkajas toimus ja mis oli selle laiem mõju, piirates seega töö võimekust anda uurimisküsimustele üldistatavaid vastuseid. Pikema perioodi avalike dokumentide uurimine annaks tööle suurema üldistusvõime, küll aga ei olnud see antud bakalaureusetöö mahtu arvestades teostatav. Intervjuude puhul tuleb arvestada asjaoluga, et Eesti EL-i Nõukogu eesistumine toimus üle viie aasta tagasi, mistõttu ei pruugi intervjuueritavate mälestused tol ajaperioodil toimunud olla täiesti täpsed. Selle asjaolu mõju vähendamiseks on paralleelselt analüüsi kaasatud ka ametlikud avaldused, mis annavad eesistumise ajal toimunud objektiivse ülevaate. Intervjuueritavate väike arv piirab samuti töö üldistusvõimet, kuid arvestades, et töö autor suutis intervjuudesse tõepoolest kaasata valdkonna tippeksperite, kes ei osalenud anonüümselt ning kes on Eesti digiriigiga pikaajaliselt seotud olnud, saab nende intervjuuerimisega kogutud andmeid piisaval määral usaldusväärseks ning üldistatavaks lugeda.

3.2. Andmeanalüüsi meetodid

Kvalitatiivsele sisuanalüüsile läheneb autor induktiivselt, eesmärgiga luua uus teadmine sellest, kuidas on Eesti oma digiriigi staatust rahvusvahelisel areenil arendanud ja rakendanud ning võttes arvesse, et ei leidu asjakohast teooriat, mida uuritava teema analüütilise raamistikuna rakendada. Induktiivne juhtumiülene lähenemine võimaldab analüüsis arvesse võtta erinevaid temaatilisi nüansse ning kõrvutada erinevates avalikes allikates ning intervjuudes tõstatunud teemasid ja nende käsitlusi. Andmeanalüüs vaatleb allikate manifestset sisu, mis tähendab, et peamiseks on intervjuudes otseselt tõstatatud teemad ning kesksed ideed. Latentse sisuanalüüsi meetodeid antud töös ei rakendata ehk intervjuueeritavate emotsionaalselt rõhuasetust teemade käsitlemisel arvesse ei võeta. Analüüsi teostamiseks kasutab autor avalike dokumentide ning intervjuude transkriptsioonide kodeerimisel ja kategoriseerimisel kvalitatiivse sisuanalüüsi programmi QCAmap. Kodeerimise tulemusena loodi eraldi koodipuu intervjuudele (Lisa 3) ning dokumendianalüüsile (Lisa 4).

Andmete analüüs on jaotatud kolmeks peamiseks temaatiliseks plokiks, millest esimene käsitleb Eesti kui digiriigi olemust, teine digivaldkonda Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise kontekstis ning kolmas digiriigi staatuse hinnangulisi tulemusi.

4. Analüüs

Lähtudes käesoleva töö uurimisküsimustest annab järgnev peatükk ülevaate kogutud empiiriliste andmete ehk intervjuude ja dokumentide analüüsi tulemustest. Töö teoreetilises peatükis tutvustati, et Eesti Vabariigi rahvusvahelise staatuse oluline osa on see, et Eestit nähakse kui digiühiskonna ja e-lahenduste eksperti ning see on toonud riigile tuntuust ja tunnustust üle maailma. Selleks, et analüüsida, kuidas väljendub Eesti praktiline tegevus digivaldkonna esiletõstmisel rahvusvahelisel areenil ja millised on selle tulemused, käsitleb analüüs ka spetsiifiliselt Eesti eesistumist Euroopa Liidu Nõukogus.

Peatükk on jaotatud neljaks peamiseks osaks, millest esimene vaatleb intervjuude analüüsi põhjal üldistatud tasemel Eesti kui digiriigi olemust. Teine osa käsitleb spetsiifilise näitena Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise digivaldkonnaga seotud eesmärgid, tegevust ja selle tulemusi, põhinedes kombineeritult nii intervjuude kui dokumentide analüüsi tulemustele. Kolmas osa viib analüüsi taas üldisemale tasemele, andes ülevaate, kuidas on Eesti digiriigi staatus selle rahvusvahelise tegevuse ning eesmärkide saavutamist toetanud ning neljas esitab analüüsi tulemuste kokkuvõtte ja järeldused. Selline ülesehitus võimaldab paigutada eesistumise kui spetsiifilise juhtumi laiemasse empiirilisse konteksti.

4.1. Eesti kui digiriigi olemus

Seda, et Eesti jaoks on digiteemad ning digitaalset riiki ja ühiskonna loomine tähtis, kinnitavad nii ekspertintervjuud, analüüsivad dokumendid kui ka rahvusvahelised indeksid (Euroopa Komisjon 2022). Eesti ekspertiis digimaailmas paistab silma globaalselt ning on loonud Eestile positiivse maine kui digitaalset ühiskond ning usaldusväärne eestkõneleja digiteemadel. Klen Jäärats toob välja, et „*Eesti digiriigi maine üldiselt on väga hea, eestlased on digirahvas ja üldiselt meid ikka maailmas, eriti Euroopas, tajutakse vägagi digieestkõnelejana.*“ Toomas Hendrik Ilves on sarnasel seisukohal, leides, et „*digiriik on meie maine, see ongi see, millega torkame silma.*“ Siim Sikkut täiendab, et „*E-riik on Eesti üks majanduslikke visiitkaarte.*“

On oluline tähele panna, et Eesti digiriigi staatus ei ole sündinud mitte selgest eesmärgist riigi rahvusvahelise staatuse ehitamiseks, vaid digivaldkonna arendamine oli vajalik taasiseseisvunud Eesti Vabariigi kiireks ülesehitamiseks ning lääneriikidele lähemale viimiseks. Ajaloolise perspektiivi tähtsuse toovad välja kõik intervjuueeritavad ning selle tundmine ja mõistmine on

oluline, et saada aru Eesti tänasest mainest kui digiriigist ning erinevatest väljakutsetest, millega riik on silmitsi seisnud. Sikkut näeb, et Eesti digiriigi tekkimisel on olnud neli peamist etappi, mis algasid 1990. aastatel. Ilves meenutab, kuidas „*kõik lääneriigid vaatasid, et kuidas on see võimalik, eks-sovjetlik riik, kümme aastat pärast iseseisvust ja juba teete selliseid asju.*“ See näitab, et Eestis digitaalse ühiskonna lahenduste loomine oli maailmas midagi ainulaadset, mis paistis silma. Uue millenniumi esimesel kümnendil levisid digilahendused Eestis jõudsalt, Sikkut toob välja, kuidas „*digiriik jõudis igasse eluvaldkonda, eriti teenuste valdkonda avalikku sektori mõttes.*“ Nii Ilves, Sikkut kui Jäärats toovad välja, et Eesti digitaalse ühiskonna tekkimisel mängisid kesksel rollil ID-kaardi, X-tee ja e-valimiste loomine. Jääratsi sõnul kannustas Euroopa Liidu tasemel digitaalse siseturu teemade algatamist Eestis Skype'i huvide kaitsmine. Jäärats toob välja, et „*Skype'ist on Eestis kaasa saadud see mõtteviis, et me oleme maailma ettevõtteid, et me ehitame maailma, me ei ole ainult Eesti.*“

Oluline aspekt Eesti digiriigi kujunemisel on olnud küberturve. Ekspertid leiavad, et 2007. aasta küberrünnakud Eesti riigi vastu olid midagi, mis „*meie [Eesti] reputatsiooni väga tugevalt mõjutas.*“ (Jäärats). Tegu oli ajalooliselt ühe esimese suuremahulise organiseeritud küberrünnakuga, pärast mida muutus NATO ja Euroopa Liidu suhtumine - mõisteti, et Eestil on tõepoolest olnud õigus rõhutada, et küberturve on oluline julgeoleku aspekt, mis vajab tähelepanu. See tõstis märgatavalt Eesti rahvusvahelist staatust ja usaldusväärust.

„Me ütlesime NATO-ga liitumisest saadik, et kuulge, küber on niisugune asi, millega me peame tegelema - ja keegi ei võta meid tõsiselt. Kui need ründed tulid, siis inimesed suhtusid väga umbusklikult sellesse, et mis te räägite, te ei tea. Niisugune tüüpiline üleolev suhtumine Ida-Euroopa riikidesse, et te olete russofoobid (...) meil oli vaja neid küberrünnakuid, veenmaks NATO-t, et küberjulgeolek on oluline, see suhtumine on niivõrd totaalselt muutunud.“ (Ilves).

On näha, kuidas Eesti kui Nõukogude Liitu kuulunud riigi seisukohti ei kuulatud, kuid kuidas Eesti suutis läbi toimunud küberrünnakute oma rahvusvahelist mainet tõsta. Jäärats võtab toimunu kokku, leides, et „*me keerasime [ründed] oma küber-storytellinguks.*“ Ekspertid toovad ka välja, kuidas 2007. aasta küberrünnakutest tingitud Eesti digiriigi maine tugevnemine tõi riigile selged kasud. Euroopa Liit paigutas Eestisse Schengeni viisaruumi digiagentuuri ning NATO küberkaitsekoostöö oivakeskuse (Jäärats; Ilves). Keskuste Eestisse loomise kohta ütleb Jäärats, et „*me oleme selle peale ka ise oma rahvusvahelist mainet ehitanud.*“

Rääkides sellest, mis eesmärgil on Eesti endale digiriigi staatust ehitanud, on oluline mõista, et kõigepealt toimus Eestis digitaalsete lahenduste vajaduspõhine loomine ning alles hiljem hakati teadlikult selle ümber digiriigi narratiivi ja e-Eesti brändi ehitama. Ilves väidab, et digiriigi ehitamise algne eesmärk ei olnud Eesti rahvusvahelise staatuse edendamine, vaid see lisandus hiljem. Intervjueeritud eksperdid leiavad, et tänapäeval ei rakendata tegelikult Eestis niivõrd unikaalseid tehnoloogiad, vaid oluline on see, et Eestis eksisteerib poliitiline tahe, et võtta riigi tasemel kasutusele tehnoloogilisi lahendusi, mis on maailmas juba laialdaselt saadaval, ja seejärel loodud Eesti riigi staatuse kujundamiseks kasutada.

„Ma ei usu, et siin mingit tohutut salapära on, me [Eesti] oleme lihtsalt oma loo jutustamises tunduvalt paremaks läinud - rahvusvaheliselt on see ikkagi müügitöö. Muule maailmale jutustamegi nii, et kuulge, meie suudame seda, te suudate ka, see ei ole kuidagi eestlastel geenides.“ (Jäärats).

4.2. Digivaldkond EL-i Nõukogu eesistumise kontekstis

Seda, kuidas Eesti Vabariik on oma rahvusvahelises tegevuses tähtsustanud digiteemasid, näitlikustab hästi Eesti tegevus Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigina, mis toimus 2017. aasta teises pooles. Nagu varasemalt välja toodud, on eesistujariigiks olemisel palju hüvesid: eesistuja loob nõukogu tegevuskava, otsustab, milliseid teemasid prioritseeritakse, juhib riikidevahelisi läbirääkimisi ning saab läbi kõige selle edendada oma riiklikke huve ja panna need tähtsale kohale EL-i kui terviku tegevuses. Analüüs Eesti eesistumise perioodi avalikest dokumentidest, mida toetavad intervjueeritud ekspertide hinnangud, on seega sobivaks empiiriliseks materjaliks toetamaks töös püstitatud uurimisküsimustele vastamist.

4.2.1. Eesti eesmärgid eesistujana

Eesti eesistumise üks neljast peamisest prioriteedist oli digitaalne Euroopa ja andmete vaba liikumine, mis väljendub nii dokumentide kui intervjuude analüüsis. Intervjueeritud eksperdid leiavad, et digivaldkonna eesmärgid oli Eesti eesistumise programmis kesksel kohal ning digiteemad läbisid põhimõttena ka kõiki teisi valdkondi, mida Eesti käsitles. Siim Sikkut märgib, et Eesti jaoks on Euroopa Liidus olnud poliitilisel tasandil oluline mitte ainult saada, vaid ka anda vastu seda, mida Eesti oskab, ning et digivaldkond valiti eesistumise teemaks,

sest „*see ongi meie erilisus, kus me oleme teistest rohkem, kus meie otsa vaadatakse.*“ Võttes kokku Eesti eesmärgid eesistumise programmiga, sõnab Sikkut, et „*idee oli ajada päris digi asju Euroopa tasandil (...) meie panus ongi läbivat digipöörde hoogustamine, see oli see mõte, et mida Eesti saab Euroopale anda.*“

Klen Jäärats rõhutab just narratiivi loomise olulisust Eesti programmi koostamisel, tuues välja, et „*meil oli täiesti läbipõimunud loo jutustamine, sest meil pidi Eesti Vabariik sada olema eesistumise ajal, mis oli meie identiteet: sada - üks, null - binaarne kood - loodus ja tehnoloogia, et me üritasime digi nii-öelda läbivaks teemaks muuta igas valdkonnas.*“

Peamiste digivaldkonna teemade seas, mis Eesti eesistumise jooksul Nõukogu töösse kaasatud olid, leiduvad Euroopa digitaliseerimine, küberturve, digitaalne ühisturg ja andmete vaba liikumine, e-valitsemine ja digimajanduse maksustamine. Samuti väljendus dokumendianalüüsi alusel korduvalt huvi panustada digivaldkonna arengusse ka Euroopa Liidust laiemalt, sealhulgas suhetes EL-i partnerriikidega Aafrikas ja Aasias (Välisministeerium 2017a; Välisministeerium 2017i). Kui digitaalse ühisturu loomise ning andmete vaba liikumise puhul oli tegu selget tulemust taotleva algatusega, siis digitaliseerimise, küberturbe ja e-valitsemise teemade puhul oli Eesti peamiseks eesmärgiks tõsta Euroopa Liidu juhtide teadlikkust digiteemade olulisusest ning luua poliitilist tahet, et digivaldkond saaks prioriteetsemaks nii liikmesriikide kui EL-i tasemel.

Digivaldkonna keskse tähtsuse tõid avalikes sõnavõttudes selgelt välja ka Eesti kõrged riigiteenistujad, nagu välisminister Sven Mikser, majandus- ja taristuminister Kadri Simson ning Välisministeeriumi välismajanduse ja arengukoostöö asekanstler Väino Reinart (Välisministeerium 2017j; Euroopa Liidu Nõukogu 2017i; Välisministeerium 2017i). Eesti eriesindaja Euroopa Liidu institutsioonide juures Matti Maasika sõnul olid eesistumise ühed olulisemad teemad digimajandus ja digiteenuste turg, sõnades, et „*me vajame tugevamat digitaalset Euroopat ja digitaalse ühisturu kiiret toimimist. See on samuti Euroopa Liidu eesmärk.*“ (Välisministeerium 2017f).

Eesti rõhutas ka seda, et digilahendused ei ole eraldiseisvad, vaid peavad toimima omavahel koostöös, näiteks toodi välja, et õitsev digitaalne ühiskond ei ole olemas usaldusväärse küberturbeta (Euroopa Liidu Nõukogu 2017c) ning et digimajanduse ühtne maksustamine viib maksusüsteemi tänapäeva digiühiskonnaga kooskõlasse (Euroopa Liidu Nõukogu 2017j).

Ühtse digivärava loomise olulisuse osas rõhutati, et kõigi eurooplaste juurdepääs teabele ja teenustele on oluline samm piiriüleste teenuste digitaliseerimisel ja seeläbi digitaalse Euroopa loomisel (Euroopa Liidu Nõukogu 2017h). Eriesindaja Matti Maasikas tõdes, et tõelist digitaalset Euroopat ei saa eksisteerida enne, kui kaovad geoblokeeringud ning digitaalse ühisturu osas saavutatakse üksmeel (Välisministeerium 2017b). Selleks, et digiteemadele rahvusvahelist ning kõrgetasemelist tähelepanu tõmmata, võttis Eesti eesmärgiks korraldada Tallinna digitippkohtumise ehk digisummiti. Summiti eesmärk oli luua liikmesriikide seas ühtne arusaam sellest, miks e-valitsemise lahendused on olulised nii riikidele eraldiseisvalt kui EL-ile tervikuna ning kuidas need toetavad Euroopa ühisturgu (Euroopa Liidu Nõukogu 2017k; Välisministeerium 2017f).

Kokkuvõttes oli Eesti eesmärk digiteemade fookusesse võtmisel tuua digivaldkond EL-is pildile, et liidus tähtsustataks rohkem digilahenduste loomist ning panustataks sellele rohkem ressursse. Nii intervjuude kui dokumentide analüüsis selgus, et keskseteks teemadeks kujunesid Eesti jaoks andmete vaba liikumine ning digitaalse siseturu loomine. Eesti oli heal positsioonil, et digiteemasid prioritseerida, sest tegu oli valdkonnaga, milles Eestil oli hea rahvusvaheline maine ning milles teised riigid Eesti kogemustest huvitusid.

4.2.2. Eesti tegevus eesistujana

Dokumendianalüüs näitab, et Eesti eesistumise jooksul toimunud kõrgetasemelistel kohtumistel olid digiteemad korduvalt kesksed. Perioodi alguses rõhutas Eesti, et ootab eesistujana, et Euroopa Komisjon koostaks uuendatud strateegia küberturbe ja andmete vaba liikumise teemadel, sest tegu on kiirelt muutuvate valdkondadega, millega tuleb tänases infoühiskonnas sammu pidada (Välisministeerium 2017b). Seejuures toonitati, et Eesti soovib eesistujana teha avatud koostööd Euroopa Parlamendiga, et seadusandlik protsess oleks tõhus (*ibid.*). Juulis kohtus Eesti suursaadik Kagu-Aasia Assotsiatsiooni (ASEAN-i) juures organisatsiooni peasekretäriaga, kellele pakkus Eesti eesistumise programmi juures huvi just digiühiskonna arendamise valdkond, ning kelle sõnul oli ASEAN huvitatud selles olulises valdkonnas Eesti kogemustest õppima (Välisministeerium 2017a). Selline kohtumine näitab selgelt, et Eesti eesistumise programmi mõju ulatus ka väljaspoole Euroopa Liitu.

Eesti eesistumine algas küll 2017. aasta juulis, kuid nõukogu tihedam töö sai hoo sisse alles septembris. Rääkides septembri keskel digitaalse ühisturu loomise arengutest, kinnitas Eesti

eriesindaja, et riigi plaan on kiiresti eelnõuga edasi liikuda ning et andmete vaba liikumine on ühisturu loomise alustalaks (Välisministeerium 2017c). Veel samas kuus avaldaski Euroopa Komisjon Eesti ja teiste samu huve jagavate liikmesriikide eestvedamisel andmete vaba liikumise eelnõu (Välisministeerium 2017g).

29. septembril 2017 toimus Eesti eesistumise üks tipp hetki, esimene digiteemadele pühendatud Euroopa Liidu tippkohtumine, mis koondas Tallinnasse kõik Euroopa Liidu juhid, et erinevatel digiteemadel arutelusid pidada. Digisummiti eduka programmiga saatis Eesti EL-ile selge sõnumi, et liit vajab tugevamat ja ühtsemat digitaalset Euroopat (Euroopa Liidu Nõukogu 2017i). Ka Euroopa Liidu juhid jõudsid tippkohtumisel arusaamale, et digitaalse Euroopa arendamisega on oluline edasi liikuda (Välisministeerium 2017d). Rääkides toimunud tippkohtumisest, sõnas eriesindaja Maasikas, et „*Tallinnas olid EL-i liidrid ühel meelel selles, et digitaalne Euroopa on kogu Euroopa, mitte üksnes Eesti eesistumise prioriteet.*“ (Välisministeerium 2017g). Euroopa Ülemkogu president Donald Tusk tunnistas, et digitaalsel ajastul on kõige kiirem viis taandarenguks paigal seismine, seega on oluline, et Tallinna tippkohtumiselt kaasa saadud meelsus juhiks EL-i tulevase poliitilisi otsuseid (Euroopa Liidu Nõukogu 2017b). Tippkohtumisel allkirjastasid EL-i ministrid ühise Tallinna e-valitsemise deklaratsiooni, mis määras e-valitsemise arendamise teekaardi nii EL-is kui liikmesriikide tasemel (Euroopa Liidu Nõukogu 2017c).

Oktoobri alguses toimus Eestis EL-i idapartnerluse konverents, kus välisminister Sven Mikser rõhutas, et digitehnoloogiate kasutuselevõtt on ühiskondade reformimisel väga oluline ning väljendas heameelt, et EL-i idapartnerid tähtsustavad e-riigi lahendusi ning on küberturbe ja e-valitsemise valdkondades edusamme teinud (Välisministeerium 2017e). Eesti eesistumise juhtimisel töötati välja pilootsüsteem Euroopa Liidu seadusakti digiallkirjastamiseks, mida tehti esmakordselt oktoobri lõpus (Euroopa Liidu Nõukogu 2017d). Euroopa Parlamendi president Antonio Tajani sõnas, et „*Eesti on digitaliseerimisprotsessis esirinnas. Me peaksime kasutama Eesti eesistumise hoogu, et luua rohkem digitaalseid lahendusi. EL-i institutsioonidel on palutud olla eeskujuks e-valitsemise valdkonnas - täna see toimub.*“ (ibid.). Samuti tutvustati oktoobris EL-i majandusküsimuste nõukogule Eesti rahandusministri juhtimisel ettepanekuid käibemaksusüsteemi reformideks ja kavandatavat plaani digimajanduse maksustamise osas (Euroopa Liidu Nõukogu 2017a). Digitaalse ühisturu loomine sai tähelepanu nii Tallinna digisummitil kui sellele järgnenud üldasjade ja kommunikatsiooni & transpordi nõukogul, kus

ministrid arutlesid selle üle, kuidas kiirendada ühisturu loomist, et garanteerida selle valmis saamine 2018. aasta lõpuks (Euroopa Liidu Nõukogu 2017c).

Küberturbe valdkond sai Eesti eestvedamisel tähelepanu nii digisummitil kui sellele järgnenud nõukogu kohtumistel. Oktoobri teises pooles toimunud EL-i üldasjade nõukogul võeti arutlusele Euroopa Komisjoni esitatud uuendatud küberjulgeoleku strateegia, mis rõhutas, et küberturbega tuleb tegeleda kõigis eluvaldkondades (Välisministeerium 2017f). Küberjulgeoleku olulise väljakutse võtsid oktoobris Eesti juhtimisel arutusele ka ettevõtlusministrid, muuhulgas arutati plaane luua Euroopa Liidule küberturbekeskused (Euroopa Liidu Nõukogu 2017c). Samuti toimus Tallinnas esimene EL-i kaitseministrite küberõppus, mille eesmärk oli rõhutada koostöö olulisust küberjulgeoleku tagamisel (Välisministeerium 2017g).

Novembris toimunud EL-i üldasjade nõukogul, mida juhtis Eesti eriesindaja, tehti mitmeid suuri otsuseid küberturbe ja digitaalse arengu teemadel. Nõukogu võttis vastu järeldused EL-is küberturbe tugevdamise kohta ja kiitis heaks uue küberjulgeoleku strateegia järeldused (Euroopa Liidu Nõukogu 2017e). Muuhulgas otsustati, et EL loob küberjulgeoleku kompetentsikeskused, mille eesmärk on tõsta EL-i võimekust küberturbe uuringute teostamisel ning julgeolekusüsteemi arendamisel (Euroopa Liidu Nõukogu 2017g; Välisministeerium 2017h). Detsembris toimunud üldasjade nõukogul said liikmesriigid tutvuda juba konkreetse tegevusplaaniga (*ibid.*). Nõukogu järeldused tõstsid esile olulise seose digitaalse Euroopa usaldamise ja küberturvalisuse tagamise vahel kogu EL-is (Euroopa Liidu Nõukogu 2017e).

Samuti võttis nõukogu vastu järeldused, mis puudutasid digitaalsust arengu heaks (*digital for development*), mille idee oli digitehnoloogiate arendamise kaasamine EL-i arengukoostöösse, et seeläbi toetada partnerriikide majanduskasvu (Euroopa Liidu Nõukogu 2017f). Nõukogu rõhutas oma arusaama sellest, et digitehnoloogiate kasutuselevõtt toetab olulisel määral ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamist ning toetab mitmekülgset ühiskondlikku arengut, muuhulgas võrdõiguslikkuse, õigusriikluse ja kliimamuutustega seotud edusammude tegemist (*ibid.*).

30. novembril – 1. detsembril 2017 toimunud üldasjade nõukogu istungil jõuti otsuseni, et nõukogu võtab vastu seiskoha ühtse digivärava loomise määruse osas, mis lihtsustas EL-is ligipääsu teabele ja teenustele (Euroopa Liidu Nõukogu 2017h). Eesti majandus- ja

taristuminister Kadri Simson rõhutas, et ühtse info kättesaamispunkti loomine kõigile eurooplastele oli üks Eesti eesistumise prioriteete ning oluliseks sammuks digitaalse Euroopa elluviimisel (Euroopa Liidu Nõukogu 2017i). Detsembri alguses toimunud majandusnõukogu istungil võeti vastu uued digimajanduse maksustamist puudutavad õigusnormid, mis lihtsustasid veebiettevoetel käibemaksudokumentide täitmist (Euroopa Liidu Nõukogu 2017j). Euroopa Komisjoni hinnangul aitas loodud universaalteenus EL-i ettevõtetel kokku hoida 2,3 miljardit eurot ja tagada liikmesriikide 7 miljardi euro ulatuses käibemaksutulu (*ibid.*). Eesti rahandusminister Toomas Tõniste sõnas, et „*see normide ajakohastamine muudab meie käibemaksusüsteemi digitaalmajanduse jaoks sobivaks. See oli meie eesistumise tähtis prioriteet.*“ (*ibid.*).

Eesti tegevus digivaldkonnas eesistumise perioodil sisaldas ka selgelt piiritletavate lahenduste loomist, et EL-i digipööret toetada. Detsembris ehk eesistumise viimasel kuul andis välisminister Sven Mikser üle Eesti eesistumise digikingituse EL-ile, milleks oli sanktsiooniveeb (Välisministeerium 2017j). Tallinna digisummitil avalikustatud sanktsiooniveeb aitas teha EL-i poliitilised otsused kodanikele lihtsasti arusaadavaks ning kättesaadavaks (*ibid.*). Lahenduse loomise kohta ütles minister, et Eesti kui digiriik kasutas võimalust rakendada oma kogemusi, et EL-i protseduure läbi e-lahenduse lihtsustada (*ibid.*).

4.2.3. Eesistumise tulemused

Põhinedes eelnevalt kirjeldatule ning Eesti eesistumise tulemuste ametlikule kokkuvõttele vaadeldakse järgnevalt eesistumise tulemusi. Dokumendianalüüs näitab, et eesistumise jooksul jõuti enamiku digivaldkonna fookusteemadega kas nõukogu järelduste heakskiitmiseni või nõukogu kokkuleppeni. Olulisi eesmärgi saavutati nii digitaalset ühiskonda ja e-valitsemist, majandust ja maksusüsteemi, andmete vaba liikumist kui ka küberjulgeolekut puudutavates teemades (EU2017 2018). Lisaks jõuti kokkulepetele ka EL-i välissuhetes digiteemade prioritseerimises, seda nii Idapartnerluse koostööformaadis kui EL-i arengukoostöö kaudu, mis näitab, et Eesti eesistumise digiteemade tähtsustamise mõju ulatus ka liidust väljapoole (*ibid.*).

Ka intervjueritud ekspertide hinnangutel oli Eesti oma digiteemaliste eesmärkide saavutamisel EL-i Nõukogu eesistujariigina igati edukas. Oluline on just see, et Eesti suutis tõmmata digiteemadele EL-is tähelepanu, viia seadusakte vastuvõtmiseni ning algatada

projekte, mille mõju ja tähtsus on aktuaalsed tänase päevani. Siim Sikkut leiab, et „eesmärkidega, mis me olime realistlikult seadnud, tegime väga tugeva tulemuse ära. Ma arvan, et kümnest pallist 8-9.“ Nii Jäärats kui Sikkut rõhutavad, et Eesti jaoks oli tähtis seadusandlike aktide vastuvõtmine, märkides, et „me olime tegelikult supertublid õigusandliku protsessi edasi viimises.“ (Sikkut).

Jäärats toob selge näite: „Me prioritseerime digifaile, lükkasime süsteemselt neid õigusakte läbi ja see päris meie oma [õigusakt] oli pilveteenustele suunatud, et ei oleks andmete lokaliseerimist. See teema oli see, mille me ära lükkasime väga niimoodi üle sakslaste ja prantslaste peade, ausalt öeldes. (..) See arutelu ei ole kuhugi kadunud, andmete vaba liikumise ja lokaliseerimise küsimused on endiselt väga-väga akuutsed.“

Nii Jäärats kui Sikkut toovad tähtsa õnnestumisena välja ka selle, et Eesti suutis ellu viia mitu kõrgetasemelist digiteemalist kohtumist, mis olid ainulaadsed. Toimusid siinamaani unikaalne digiteemadele pühendatud Euroopa Ülemkogu, kaks eraldiseisvat digiministrite kohtumist ja Tallinna digisummit (Jäärats; Sikkut). Summiti õnnestumine oli eesistumise üks suurimaid digiteemalisi eesmärke, mis sai edukalt saavutatud, märgilise tähtsusega on allkirjastatud Tallinna e-valitsemise deklaratsioon (EU2017 2018). Taoline kõigi Euroopa riigipeade kokku toomine oli ainulaadne ning suutis teenida oma eesmärgi - panna riigijuhid digiteemadele põhjalikult mõtlema. Eksperdid näevad tippkohtumist selge õnnestumisena ning selle olulisusena toob Sikkut välja, et esmakordselt olid Eestis kohal kõik Euroopa Liidu riigipead, kes võtsid päeva, et olla harukordselt digiteemadesse süvenenud, mis polnud varasemalt kellelegi peale eestlastele omased.

Toimunud tippkohtumise tulemused väljendusid mitmes valdkonnas. Summiti tulemusel lepiti kokku EL-i järgmise viie aasta eesmärkides e-valitsemise arendamisel ning võeti Eesti eesistumise jooksul vastu ka mitmeid täiendavaid digiteemalisi otsuseid (EU2017 2018). Ühe selge kasuna toob Jäärats välja, et „digisummitil arutatud muutus pärast Ülemkogu lõppjäreldesteks järgmises Ülemkogu oktoobris 2017. Ma arvan, et me [Eesti] saime sinna kõik kirja, mis me sisuliselt tahtsime saada.“ Nii Sikkut kui Jäärats toovad välja, et just tehisintellekti valdkond, mis on täna äärmiselt aktuaalne, sai Euroopas esmakordselt kõrgetasemelist tähelepanu just Eesti tippkohtumisel. Sikkut: „Ma julgen väita, et Euroopa Liidus tehisintellekti alane tegevus sai innustuse ja hoo just Tallinna digisummitilt esimesena (...) [Saksamaa liidukantsleri] Angela Merkeli väljaütlemistega ja nii edasi, mille najal aasta

hiljem oli Euroopal strateegia laual.“ Digitippkohtumise tulemusena sündinud Tallinna deklaratsioon on Jääratsi sõnul veel siamaani „üks baastekste e-riigi ehitamise mõtestamisel EL-is.“ Võttes tippkohtumise olulisuse kokku, leiab Sikkut, et „Euroopa Liidu protsessides tol hetkel ja Eesti programmi kontekstis töötas summit väga hästi ja omakorda veel kinnitas [Eesti] arvamuspõhust.“

Suurematest Eesti digiteemalistest fookusvaldkondadest jäi tulevikus edasiarendamiseks digitaalse ühisturu elluviimine, mis oli ka ootuspärane. Eesti eesistumise lõppedes kiitis EL-i Nõukogu heaks liidu seadusandlikud prioriteedid järgmiseks kaheks ehk 2018-2019. aastaks, mis olid kooskõlastatud Euroopa Komisjoni ja Parlamendiga (Euroopa Liidu Nõukogu 2017k). Üheks seitsmest peamisest välja toodud suunast seati täita nõukogu lubadus digitaalse ühisturu elluviimiseks, milleks saavutamiseks nähti ette digimajanduse seadusandluse moderniseerimist ning küberturvalisuse tugevdamist (*ibid.*). Seega sai üks Eesti eesistumise peamisi eesmärke ametlikult Euroopa Liidu prioriteetidesse sisse kirjutatud, mida võib kindlasti näha eduna, sest Eesti suutis pöörata tähelepanu ühisturu loomise olulisusele ning hoida selle valmimist EL-i lühiajaliste fookuste seas.

Vaadates Eesti eesistumise tulemusi laiemas pildis, on tähtsad just aspektid, mis ei ole kvantifitseeritavad läbi vastuvõetud õigusaktide arvu või toimunud kohtumiste hulga. Pikas perspektiivis on oluline see, et Eesti suutis tugevdada oma digiriigi mainet ning luua täiendavat usaldust riigi ekspertiisi vastu. „Muidugi reputatsioon Eestile on midagi, mis jäi.“ (Jäärats). Samuti on tähtis, et Eesti suutis eesistujariigina tõsta Euroopa Liidus arusaama, et tehnoloogia teemad ei ole midagi eraldiseisvat, vaid läbivad kõiki ühiskonna aspekte ning vajavad seega laiemat tähelepanu. Jäärats leiab, et „need asjad, mis lõpuks jäävad, on see mõistmine tehnoloogiast, et vaadake, see tegelikult on kõikides valdkondades, mitte meil ei ole mingi tehnoloogiapoliitika - ei, tehnoloogia rakendub kõigis valdkondades ja tekitab efektiivsust igal pool.“

Samas on oluline silmas pidada, et eesistujariigina ole võimalik tegeleda vaid valdkondadega, mis on kindlale riigile prioriteetsed, sest jätkata tuleb ka eelmiste eesistumiste käigus algatatud seadusandlike protsesside elluviimist. Samuti tuleb tõdeda, et Euroopa Liidu seadusandlik süsteem ei toimi eriti kiiresti, mis tähendab, et üldjuhul võtab innovaatiliste valdkondadega tegelevate seadusaktide loomine mitmeid aastaid aega. Sikkut arutleb järgnevalt: „Suures evolutsioonilises jadas, kui suur see arengujõnks digivaldkonnas oli, seda ma ei oska kindlalt

hinnata. Ega Euroopa asjad käivad aeglaselt, digiturg ja andmete vaba liikumine alles liiguvad oma liikumisi.“

4.3. Eesti digiriigi staatuse hinnangulised tulemused

Teostatud dokumendianalüüs näitlikustas, kuidas EL-i Nõukogu eesistujana suutis Eesti edukalt oma digiriigi staatusele tuginedes digiteemasid EL-i päevakorra ja eesmärkide keskmesse panna. Järgnev alapeatükk on laiendus leitud tulemustele ning annab ülevaate sellest, kuidas on digiriigi staatus üldistavamal tasemel Eestit rahvusvaheliste eesmärkide saavutamisel toetanud.

Nii Ilves, Sikkut kui Jäärats leiavad, et digiriigi staatus on Eestile rahvusvaheliselt kasuks tulnud. *Maine* on midagi, mida tõid kõik intervjuueeritud eksperdid välja Eesti digiriigi kuvandi olulise hüvena. Tänu digiriigi mainele on Eestil olnud võimalik midagi maailmale vastu pakkuda. Sikkut toob välja, et Eestil kui väikeriigil on oluline olla Euroopas nähtav ning sisukas partner. Jääratsi sõnul on *„see reputatsioon väga tugev, on väheseid riike, keda üldse teatakse. Inimestele sõna 'Eesti' ikkagi seostub digiga vähemalt rahvusvahelises maailmas.“* Nii Ilves kui Jäärats sõnastavad väga sarnaselt, et Eesti digiteemad on see üks asi, millega Eesti on eristunud ülejäänud Kesk- ja Ida-Euroopast ja tänu millele on Eestil tugev positiivne identiteet. Küll aga on oluline märgata, et digiteemad on teatud määral muutunud Eestit liialt iseloomustavaks, sest sageli on tegu ainsa teemaga, milles Eestist rahvusvaheliselt huvi tuntakse. *„Me oleme digikuvandist selgelt kasu saanud, aga mis seal salata, sageli on kohtumised selles mõttes tühjad, et muud juttu pole diplomaatidel väga rääkida,“* tõdeb Sikkut.

Siiski on digiriigi staatus Eestile lisaks heale rahvusvahelisele mainele toonud kaasa konkreetseid kasusid. Eesti digiriigi staatus on suutnud kiirendada Euroopa Liidu digipööret, tuua riiki rahvusvahelisi keskusi, kinnistada Eesti rahvusvahelist positsiooni ning toetada Eesti majandusarengut. Mitmed digivaldkonna teemad, mille Eesti oma eesistumise ajal algatas, on pikema ajaraamistikuga kui kuus kuud ning jäid seega aktiivselt EL-i tegevuskavasse, mis näitab Eesti tegevuse pikaajalist mõju digiteemade EL-is fookuses hoidmisele (EU2017 2018). Sikkut sõnab, et *„see staatus on viinud Euroopa digiprojekte edasi ja Eestil on olnud võimalik seda protsessi mõjutada ja suunata rohkem kui meie loomulik kaal seda lubaks.“* Rääkides Euroopa Liidu Schengeni viisaruumi digiagentuuri ning NATO küberkaitsekoostöö

oivakeskuse Eestisse loomisest, toob Ilves välja, et „*see ei ole enam niisugune pehme väljund, et oi, inimesed arvavad, et Eesti on digiriik, vaid et konkreetselt pannakse keskus siia.*“

Eestil ei ole vaid digiriigi maine, vaid see on aidanud välispoliitilisi eesmärke saavutada ning riigi rahvusvahelist kredibiilsust tõsta. Üheks heaks näiteks on Eesti edukas kandideerimine ÜRO Julgeolekunõukogu roteeruvaks liikmeks. Sikkut meenutab, et „*Julgeolekunõukogu kampaania on üheks oluliseks selliseks näiteks, kus Eesti digikuvand ja vastav suhtus rakendati teadlikult välispoliitilise eesmärgi taha.*“ Illustreerimaks seda, et Eestit maailmas tõepoolest digipoliitikas kuulatakse, toob Sikkut välja G20 kohtumised maailma suurmajanduste vahel, kuhu on Eesti mitmel puhul digiteemade erikülalisena kaasatud, kuigi Eesti majanduse suurus on G20-sse kuulumisest väga kaugel. Kahtlemata on digiriigi staatuse juures oluline ka majanduslik aspekt ning ekspertide sõnul on e-Eesti riigi IKT-sektori arengule, innovaatsilisusele ning rahvusvahelisele konkurentsivõimele palju kaasa aidanud. „*Algne eesmärk oli teha üks lahti, saada tuntut, avada turge IKT-sektorile. Üks hetk saime aru, et see avab ka võimalusi laiemalt ja on toonud sisse IT ekspordi, investeeringuid ja meelitanud siia nutikaid inimesi.*“ (Sikkut).

Eesti on tänu digiriigile hoolimata oma väiksest suurusest maailmas tuntud, mis omakorda annab Eestile võimalusi laiemaks tegevuseks rahvusvahelisel areenil. Jäärats ja Sikkut leiavad, et digiriigi staatus loob Eestile ka võimalusi teistes valdkondades. „*See staatus avab ukse, Eestil on olemas mingi renomee, mis teistele [riikidele] tundub huvitav, mis teistele on ka oluline. See omakorda annab ligipääsu meie diplomaatidele, et mõne muu jutuga minna,*“ sõnab Sikkut. Oluline on just Eesti e-riigi edulugu, mis on tõmmanud rahvusvahelist tähelepanu ning aitab globaalselt Eesti mainet ning tuntut tõsta. Jäärats märgib, et „*e-riigi kogemus ise paneb maine kasvama - meie käest tihtipeale küsitakse asju, millest me tegelikult väga palju midagi ei tea, aga kuna me tundume olevat need, kes teavad, kuidas asjad töötavad, siis arvatakse, et teame muudest asjadest ka.*“

Spetsiifiliselt on Eestil näiteks võimalus rakendada oma digivaldkonna ekspertiisi, et saada ka usaldusväärseks eestkõnelejaks rohepöörde teemal, milleks on riigis tekkinud ka vajalikud eeldused. Jäärats märgib, et Eestil on tekkinud kapitalibaas ja ökosüsteem, et rahastada digi- ja rohepöörde elluviimist ehk saada aina kaalukamaks osapooleks jätkusuutlike tehnoloogiate arendamisel. Ka Sikkut nõustub, et tänu edukale digiühiskonnale on Eestil väga hea võimalus

kliimateemadel kaasa rääkimiseks, sõnades, et „*kuna meil on digiteemas ka sisu, mitte ainult staatus ja maine, siis see sisu annab meile sisukust muudesse valdkondadesse ka.*“

Ilves on aga ülejäänud ekspertidest eriarvamusel, leides, et digiriigi staatus annab Eestile usaldusvääruse vaid selles spetsiifilises teemas, kuid ei kandu üle teistesse valdkondadesse. „*Me oleme oma digi nišis selgelt juhtiv kõneleja, kelle arvamust tuleb võtta tõsiselt. Aga see ei kandu üle, see ei tähenda midagi üheski teises valdkonnas,*“ leiab Ilves.

Vaadates tulevikku ning analüüsides seda, kuidas mõjutab digiriigi staatus Eestit ka edaspidi, leiavad eksperdid, et tehtud on väga suur ja edukas töö, mis on ühelt poolt andnud eestlastele võime ja julguse ennast maailmas väärtustada, teiselt poolt loonud tugeva maine, mida riigi hüvanguks rakendada. Seda, et digivaldkonnas nähakse Eestit usaldusväärse eestkõnelejana, näitas ka dokumendianalüüs. Tööga tuleb aga kindlasti jätkata, et riigi mainet hoida, sest digivaldkond areneb väga kiiresti ning ka teised riigid üritavad üha enam ennast digiekspertidena positsioneerida, mis võib Eesti väljapaistvust vähendada.

„*Meie asi on säilitada seda kohta, mis meil on saavutatud, mida me oleme hoidnud oma kakskümmend aastat, mille peale see maine on üles ehitatud. 'Where digital is native' on loosung, mis peaks olema igal pool meie mõtteviis ja sõnum – me teeme asju digitaalselt.*” (Ilves).

4.4. Järeldused

Järgnev tabel (Tabel 1) annab kokkuvõtliku ülevaate uurimistöö empiirilise materjali ehk ekspertintervjuude ning avalike dokumentide analüüsi tulemustest.

Tabel 1. Andmeanalüüsi tulemuste kokkuvõte.

Uurimisküsimus	Sisend intervjuudest	Sisend dokumendianalüüsist	Järeldused
Milliste digivaldkonna eesmärkide saavutamise nimel on Eesti tegutsenud?	Avaliku sektori süsteemide taasülesehitamine. Bürokratia vähendamine. E-valitsemise lahendused: ID-kaart,	Soov panustada rahvusvahelisel areenil valdkondades, milles Eesti on tugev, nagu digi. Digiteemade päriselt EL-i fookusesse toomine.	Läbi Eesti taasiseseisvumisest tekkinud vajaduse riigisektori taastamiseks on Eestis loodud ainulaadne digiriik. Selle tulemusena on Eesti hakanud

Uurimisküsimus	Sisend intervjuudest	Sisend dokumendianalüüsist	Järeldused
	<p>X-tee, e-valimised, digilugu, e-residentsus.</p> <p>Küberjulgeoleku tähtsustamine.</p> <p>Hiljuti teadlik digiriigi kuvandi loomine ja levitamine.</p>	<p>Digivaldkonnas kiires tempos EL-i õigusaktide vastuvõtmine.</p>	<p>teadlikult digiriigi staatust rakendama ja pakkuma digivaldkonnas ekspertiisi, et digiteemad oleksid ka Euroopa Liidu fookuses.</p>
<p>Milline oli Eesti tegevus digivaldkonnas Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigina?</p>	<p>Digiteemade võtmine üheks Eesti neljast peamisest fookusest.</p> <p>EL-ile Eesti teadmiste pakkumine.</p> <p>Digivaldkonda puudutavate õigusaktide kiire läbtöötamine.</p> <p>Esimese digitippkohtumise korraldamine.</p> <p>Digitaalse ühisturu ja e-valitsemise lahenduste loomise tähtsustamine EL-is.</p>	<p>Digiteemade EL-i tasemel prioritseerimine.</p> <p>Eriteemalistele nõukogu istungitele digivaldkonna kaasamine.</p> <p>Õigusaktide vastuvõtmise kiirendamine.</p> <p>Tallinna digisummiti korraldamine.</p> <p>Eesti kõrgete riigiteenistujate avalikes avaldustes Eesti digiriigi staatuse rõhutamine.</p> <p>Tehisintellekti olulisuse teadvustamine.</p>	<p>Eesistumise läbivaks fookuseks oli digivaldkond, mille eesmärk oli tuua digiteemad EL-is esmakordselt tõsiselt tähelepanu alla.</p> <p>Eesti tegutses selle nimel, et nõukogu kiires tempos mitmeid digiteemasid puudutavaid õigusakte läbi töotaks.</p> <p>Esimese digitippkohtumise Eestis korraldamine kinnistas Eesti digiriigi staatust EL-i juhtide seas.</p> <p>Eesti rõhutas tuleviku vaatavalt digiteemade tähtsustamist nagu küberjulgeolek ja tehisintellekt.</p>
<p>Kuidas on digiriigi staatus toetanud Eesti rahvusvaheliste eesmärkide saavutamist?</p>	<p>Loonud riigile rahvusvaheliselt hea maine.</p> <p>Taganud Eestile spetsiifilises valdkonnas usaldusväarsuse ja ekspertiisi.</p> <p>Kiirendanud EL-i digipööret.</p> <p>Rahvusvahelised tippkeskused on toodud Eestisse.</p>	<p>EL-i digipöörde kannustamine.</p> <p>EL-i ühisturu loomises kiirete sammude tegemine.</p> <p>Andmete vaba liikumise eelnõu elluviimine.</p> <p>Uuendatud küberturbe strateegia.</p> <p>Tallinna digisummit ja ühine e-valitsemise deklaratsioon, mis on</p>	<p>Eesti on suutnud saavutada rahvusvaheliselt positiivse digiriigi staatuse.</p> <p>Tänu sellele nähakse Eestit antud valdkonnas usaldusväärse eestkõnelejana, mille arvamusi võetakse kuulda ning mille ekspertiis on teretulnud.</p>

Uurimisküsimus	Sisend intervjuudest	Sisend dokumendianalüüsist	Järeldused
	<p>Edendab Eesti majandusarengut.</p> <p>Loob võimalusi rahvusvahelistes koostöövormides osalemiseks.</p> <p>Toetab eestlaste eneseusku ja laiendab maailmapilti.</p> <p>Digikuvand avab uksi ka teistes valdkondades.</p>	<p>seni EL-is üks e-riigi ehitamise baastekste.</p> <p>Ühtse digivärava loomine.</p> <p>Digimajanduse maksustamise teostamine.</p> <p>Digitoomad fookuses ka EL-välissuhetes ja arengukoostöös.</p>	<p>Digiriigi staatuse toel on Eesti suutnud kiirendada Euroopa Liidu digipöoret ning e-valitsemise lahenduste kasutuselevõttu.</p> <p>Digiriigi maine toetab eestlaste võimalusi rahvusvaheliselt tegutsemiseks.</p>

Allikas: töö autori koostatud andmestik.

5. Arutelu

Antud peatüki eesmärk on panna empiiriliste andmete analüüs laiemasse konteksti ning siduda see varasemalt välja toodud teoreetilise raamistikuga, et teha järeldusi töös püstitatud keskse hüpoteesi osas. Käesolev töö seadis eesmärgiks uurida, kuidas ja milliste digivaldkonna eesmärkide saavutamise nimel on Eesti tegutsenud ning kuidas on digiriigi staatuse rakendamine selle rahvusvahelist tegevust ja eesmärkide saavutamist toetanud. Töö teoreetiline taust annab mõista, et staatus on midagi, mis mängib olulist rolli iga riigi võimekuses rahvusvahelisel areenil mõjuvõimu omada ning oma huve kaitsta. Käesoleva bakalaureusetöö raames teostatud empiiriliste andmete analüüsist selgub, et Eesti mõistab, et väikeriigina on välispoliitiliselt kohane keskenduda nišiteemale, nagu digiriik, mis teoreetilise raamistiku alusel võimaldab riigil ühes valdkonnas rahvusvaheliselt tuntuks koguda. Sageli rakendavad väikeriigid staatuse kujundamisel sotsiaalset loomingulisust, mis kehtib ka Eesti digiriigi staatuse puhul, sest tegu on maailmas ainulaadse juhtumiga, kus riigi positiivset mainet on pandud teenima uudne valdkond, mis ei sõltu klassikalistest staatuse indikaatoritest nagu rahvaarv või majanduse suurus.

Analüüsist selgus, et Eesti on läbi digiriigi staatuse suutnud luua rahvusvahelisel areenil kindla kuvandi, mille alusel väärtustatakse riiki rohkem kui selle väiksuse alusel oodata võiks. Digiriigi staatuse loomine ja levitamine ei olnud Eesti jaoks aga algusest peale selge eesmärk, vaid tekkis ajapikku, tingituna taasiseseisvunud Eesti vajadusest riigisektori teenused efektiivselt ning madalate kuludega üles ehitada. Eesti varajane edu tehnoloogiliste lahenduste rakendamisel avalikus sektoris toetas siinsete IKT-ettevõtete globaalset edukust ning tekitas rahvusvahelist huvi, mille tulemusena on Eesti digipädevust aina enam riikliku visiitkaardina esitatud. Eesti on mõistnud, et digivaldkond on midagi, milles on võimalik teistele riikidele ekspertiisi vastu pakkuda ning muuta end läbi selle rahvusvahelisel areenil väärtuslikumaks. Staatuse ehitamisel on olulised just sümboolsed faktorid ja tegevused, mida on Eesti läbi digiriigi narratiivi levitamise hästi mõistnud.

Tähtis osa riigi staatuse kujunemisel on osalus rahvusvahelistes otsustuskogudes või kõrge profiiliga ürituste korraldamine ning neid mõlemat väljundit teenis Eesti eesistumine Euroopa Liidu Nõukogus ajavahemikul 2017. aasta juuli kuni detsember. Otsus, et eesistumise läbivaks fookuseks sai digivaldkond, näitab, et Eesti kui väikeriik rõhutas oma ekspertiisi kindlas kitsas valdkonnas, mitte ei tegelenud jõuliselt mitmete erinevate teemadega, mis on kohane just

suurriikidele. Eesistumise perioodi eesmärkide ja tegevuste hulka kuulus nii selgeid saavutusi, nagu andmete vaba liikumise või küberturbe alaste seadusaktide vastuvõtmine kui ka sümboolsema väärtusega aspekte, nagu esmakordselt EL-is seadusakti digiallkirjastamine või EL-ile sanktsiooniveebi kinkimine.

2017. aasta septembris toimunud Tallinna digisummit kui üks eesistumise tipphetki sisaldas endas mõlemaid aspekte. Summitil on ühtaegu oluline sümboolne tähendus läbi selle, et EL-i juhid võtsid esmakordselt digiteemad tähelepanu alla kui ka praktiline olulisus läbi konkreetsete tulemuste saavutamise, nagu Tallinna e-valitsemise deklaratsiooni allkirjastamine, mis seadis selged eesmärgid EL-is ja liikmesriikides e-valitsemise arendamiseks ning mis on siiani üks e-riigi loomise keskseid dokumente. Digitippkohtumise tunnustamine väliste mõjuvõimsate isikute, nagu Saksamaa liidukantsleri Angela Merkeli ja Euroopa Ülemkogu presidendi Donald Tuski poolt, on oluline märk selle kohta, et Eesti kui digiriigi staatust tajuvad ka teised osapooled, mis on lahutamatu osa staatuse kujunemisest. Sümboolse staatuse olemasolu kõrval on praktiliseks märgiks sellest, et Eestit kui digiriiki tunnustatakse asjaolu, et nii EL kui NATO on paigutanud Eestisse digivaldkonna tippkeskused.

Nii läbi viidud intervjuudest kui analüüsitud dokumentidest järeldub, et Eesti on tõepoolest endale tugeva digiriigi staatuse kujundanud, mis ei väljendu ainult riiklikus narratiivis, vaid ka selgetes tegudes, millel on nii konkreetseid kui sümboolseid tulemusi. Järelikult sai kinnituse töös püstitatud keskne hüpotees sellest, et Eesti on olnud edukas digiriigi staatuse loomisel, mis on tõstnud riigi rahvusvahelist mainet ning seeläbi aidanud kaasa Eesti strateegiliste eesmärkide saavutamisele. Tänu digiriigi staatusele on Eesti suutnud tuua digiteemad Euroopa Liidus suurema tähelepanu alla, olles seejuures just see riik, kelle ekspertiisist soovitakse õppida ning kelle arvamusi tunnustatakse. Selle tulemusena on Euroopas digipööre ning e-valitsemise lahenduste kasutuselevõtt kiirenenud. Digiriigi staatuse ehitamine on seega olnud Eesti jaoks edukas rahvusvahelise tunnustuse ning mõjuvõimu tagamise vahend.

Kokkuvõte

Selle uurimistöö fookuses oli Eesti digiriigi staatuse rakendamine rahvusvaheliste eesmärkide saavutamisel. Töö peamiseks eesmärgiks oli luua arusaam sellest, kuidas on Eesti oma digiriigi staatust arendanud ja rahvusvahelistes otsustusorganites väljendanud ning kuidas on digiriigi staatus Eesti rahvusvaheliste eesmärkide saavutamist toetanud.

Töös käsitletud teoreetiline raamistik andis mõista, et kõrge staatuse saavutamine ja hoidmine on riikide jaoks oluline rahvusvahelise poliitika eesmärk, mis toetab riigi võimekust oma välispoliitilisi, majanduslikke ja muid eesmärke saavutada. Riigi staatust ei ole võimalik otseselt mõõta, sest see sõltub lisaks kvantitatiivsetele teguritele ka teiste riikide sümboolsest tunnetusest. Väikeriigid ei saa staatuse kujundamisel toetuda klassikalistele staatuse indikaatoritele nagu sõjaline võim või rahvaarv ning seega on väikeriikidel kasulik leida spetsiifiline valdkond, milles ollakse eksperdid ning oma staatus selle ümber kujundada.

Eesti rahvusvaheliseks nišiks on saanud digiteemad ning e-Eestit kui riigi staatuse sümbolit on levitatud globaalselt. Töös käsitletava juhtumina vaadeldi Eesti tegevust Euroopa Liidu Nõukogu roteeruva eesistujariigina 2017. aasta juulis kuni detsembris, mille üheks fookusteemaks oli digivaldkond. Eesistumise formaat võimaldab eriti just väikeriigil kujundada EL-i tegevuskava ning prioriteete määral, mis ei ole tavapäraselt kättesaadav.

Antud töö otsis vastuseid kolmele uurimisküsimusele: 1) Milliste digivaldkonna eesmärkide saavutamise nimel on Eesti tegutsenud? 2) Milline oli Eesti tegevus digivaldkonnas Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigina? 3) Kuidas on digiriigi staatus toetanud Eesti rahvusvaheliste eesmärkide saavutamist? Uurimisküsimustele vastamiseks teostati kvalitatiivne sisuanalüüs, mis tugines kahte tüüpi andmetele. Töö autor viis läbi poolstruktureeritud süvaintervjuud Eesti kui digiriigi tippeksperptidega, mida toetas avalike dokumentide analüüs, mis pärinesid Eesti Välisministeeriumilt ja Euroopa Liidu Nõukogult.

Kogutud andmete analüüsi tulemusel sai kinnitust töö keskne hüpotees selle kohta, et Eesti on olnud edukas digiriigi staatuse loomisel ja selle rakendamisel, mis on tõstnud riigi rahvusvahelist mainet ning seeläbi aidanud kaasa Eesti strateegiliste eesmärkide saavutamisele. Uurimisküsimustele vastates saab öelda, et efektiivse ja läbipaistva digitaliseeritud riigi loomine on kujundanud Eestile rahvusvaheliselt positiivse maine, mis võimaldas Eestil tuua

EL-i Nõukogu eesistumise jooksul digiteemad liidu keskseks fookuseks ning nendega seotud seadusandliku protsessi toimumist tagant tõugata. See on toetanud EL-i digipöörde kiirendamist, juhtides tähelepanu olulistele teemadele nagu andmete vaba liikumine, küberturve ja tehisintellekt, ning tugevdanud Eesti kui tuntud ja mõjuka digivaldkonna eksperdi rahvusvahelist staatust.

Töö tulemused loovad laiemat teadmist selle kohta, kuidas üks väikeriik saab läbi spetsiifilise teema eksperdiks olemise kujundada endale selge staatuse, mis toetab riigi mainet ja tegevust rahvusvahelisel areenil. Tulemuste üldistamisel tuleb aga arvestada, väikeriigid võivad olla väga mitmesugused, seega ei pruugi kindla niši arendamine sobida staatuse tõstmiseks igale väikeriigile. Samuti ei pruugi just digivaldkond toetada mõne teise väikeriigi hea maine kujunemist.

Töö autori hinnangul suutis uurimistöö näidata, et Eesti digiriigi staatust tajutakse ka teistes Euroopa riikides ning üle maailma, mis on toonud Eestile rahvusvahelist tunnustust. Analüüsitud juhtumi ja andmete alusel on digiriigi staatus olnud efektiivseks vahendiks globaalsel areenil Eesti huvide tagamiseks. Eesti kui digiriigi jätkuv arendamine on kahtlemata vajalik, et riigi rahvusvahelist tuntust ja mõjuvõimu suurendada. Küll aga saaks püstitatud uurimisprobleemile suurema üldistusvõimega vastuse andmiseks uurida Eesti konkreetset tegevust digiriigi staatuse rakendamisel laiemas raamistikus kui vaid EL-i Nõukogu eesistujariigina. Samuti on Eesti rahvusvahelises staatuses hakanud üha olulisemat rolli mängima Venemaa ohu ekspertiis ja eestkõnelemine, mis on loonud digiriigi kõrvale teise keske valdkonna, milles Eestit tuntakse ning mille mõju ja suhestumist Eesti digiriigi staatusega võiks põhjalikult uurida.

Kasutatud kirjandus

Bengtsson, Rikard, Ole Elgstrom & Jonas Tallberg. 2004. "Silencer or Amplifier? The European Union Presidency and the Nordic Countries." *Scandinavian Political Studies* 27 (3): 311–34.

Brannagan, Paul Michael & Richard Giulianotti. 2015. "Soft Power and Soft Disempowerment: Qatar, Global Sport and Football's 2022 World Cup Finals." *Leisure Studies* 34 (6): 703–19.

Bull, Hedley. 1977. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. New York: Columbia University Press.

Diaz, Jonathan. 2021. "Towards a More E-volved Democracy: An Exploration of Governance in Estonia and the Lessons it Holds for Strengthening Democracy in the United States." *NEXTEUK Working Paper Series* 2021(2): 1–34.

EU2017. 2017. "Programme of the Estonian Presidency of the Council of the European Union." <https://www.consilium.europa.eu/media/56237/2017-jul-dec-ee-programme.pdf> (külastatud: 12.03.2023).

EU2017. 2018. "The results of the Estonian Presidency of the Council of the European Union." <https://www.consilium.europa.eu/media/56239/2017-jul-dec-ee-results.pdf> (külastatud: 12.03.2023).

Euroopa Komisjon. 2022. "Digital Economy and Society Index (DESI) 2022. Estonia." <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/88701> (külastatud: 12.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2022a. „Euroopa Liidu Nõukogu.“ 1. juuli. <https://www.consilium.europa.eu/et/council-eu/> (külastatud: 10.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2022b. "List of presidencies of the Council of the European Union." 22. detsember. <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/presidency-council-eu/timeline-presidencies-of-the-council-of-the-eu/> (külastatud: 10.03.2023).

- Euroopa Liidu Nõukogu. 2023. „ELi nõukogu eesistujariik.“ 10. jaanuar. <https://www.consilium.europa.eu/et/council-eu/presidency-council-eu/> (külastatud: 10.03.2023).
- Gilpin, Robert. 1983. *War and Change in World Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Hocking, B. 2016. “Small States and International Organizations.” *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*: 598–613.
- Kaczyński, Piotr M. 2015. “The European Union’s Rotating Presidency: Challenges and Opportunities.” *Journal of Common Market Studies* 53(2).
- Kerikmäe, Tanel, Ramiro Troitiño, David & Olga Shumilo. 2019. “An Idol or an Ideal? A Case Study of Estonian E-Governance: Public Perceptions, Myths and Misbeliefs.” *Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum* 7(1): 71–80.
- Lamoreaux, Jeremy W. & David J. Galbreath. 2008. “The Baltic States As ‘Small States’: Negotiating The ‘East’ By Engaging The ‘West’.” *Journal of Baltic Studies* 39 (1): 1–14.
- Larson, Deborah Welch & Alexei Shevchenko. 2010. “Status Seekers: Chinese and Russian Responses to U.S. Primacy.” *International Security* 34 (4): 63–95.
- Lebow, Richard Ned. 2008. *A Cultural Theory of International Relations*. New York: Cambridge University Press.
- Park, Ausra & Gerda Jakstaite-Confortola. 2021. “Small State Status-Seeking: Lithuania’s Foreign Policy Status Aspirations.” *Europe-Asia Studies* 73 (5): 1279–1302.
- Politico. 2017. “Estonia’s Presidency: How it Went.” 20. detsember. <https://www.politico.eu/article/estonias-presidency-how-it-went/> (külastatud: 10.03.2023).
- Renshon, Jonathan. 2017. *Fighting for Status: Hierarchy and Conflict in World Politics*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Runnel, Pille, Pruulmann-Vengerfeldt, Pille & Kristina Reinsalu. 2009. "The Estonian Tiger Leap from Post-Communism to the Information Society: From Policy to Practice." *Journal of Baltic Studies* 40(1): 29–51.

Smirnov, Vladimir A. 2015. "Foreign Policy Niche of Small States: The Problem of Choice (The Case of Baltic States)." *Vestnik MGIMO-Universiteta* 6(45)(12): 135–145.

Solarino, Angelo M. & Herman Aguinis. 2021. "Challenges and best-practice recommendations for designing and conducting interviews with elite informants." *Journal of Management Studies* 58(3): 649–672.

Stephany, Fabian. 2020. "It's Not Only Size That Matters: Determinants of Estonia's e-Governance Success." *Electronic Government, an International Journal* 16 (3): 304.

Thorhallsson, Baldur & Anders Wivel. 2006. „Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know?“ *Cambridge Review of International Affairs* 19 (4): 651–68.

Vaznonytė, Austė. 2020. "The Rotating Presidency of the Council of the EU – Still an Agenda-Setter?" *European Union Politics* 21 (3): 497–518.

Wivel, Anders & Matthew Crandall. 2019. "Punching above Their Weight, but Why? Explaining Denmark and Estonia in the Transatlantic Relationship." *Journal of Transatlantic Studies* 17 (3): 392–419.

Wohlforth, William C. 1998. "Honor as Interest in Russian decisions for war, 1600–1995." *Honor among Nations: Intangible Interests and Foreign Policy*: 21–45.

Andmeanalüüsi allikad

EU2017. 2018. "The results of the Estonian Presidency of the Council of the European Union." <https://www.consilium.europa.eu/media/56239/2017-jul-dec-ee-results.pdf> (külastatud: 12.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017a. "Economic and Financial Affairs Council, 10 October 2017." 10. oktoober. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/ecofin/2017/10/10/> (külastatud: 23.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017b. "Tripartite social summit, 18 October 2017 in Brussels." 18. oktoober. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/10/18/tripartite-social-summit/> (külastatud: 23.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017c. "Transport, Telecommunications and Energy Council, 24 October 2017." 24. oktoober. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/tte/2017/10/24/> (külastatud: 23.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017d. "First e-signing of an EU legislative act." 25. oktoober. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/10/25/first-e-signing-of-an-eu-legislative-act/> (külastatud: 23.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017e. "EU to beef up cybersecurity." 20. november. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/11/20/eu-to-beef-up-cybersecurity/> (külastatud: 20.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017f. "Council adopts conclusions on digital for development." 20. november. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/11/20/council-adopts-conclusions-on-digital-for-development/> (külastatud: 20.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017g. "General Affairs Council, 20 November 2017." 20. november. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/gac/2017/11/20/> (külastatud: 20.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017h. "Digital Single Gateway: Council agrees to make access to information and services easier." 30. november.

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/11/30/digital-single-gateway-council-agrees-to-make-access-to-information-and-services-easier/> (külastatud: 20.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017i. "Competitiveness Council, 30 November - 1 December 2017." 1. detsember. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/compet/2017/11/30-01/> (külastatud: 20.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017j. "VAT on electronic commerce: New rules adopted." 5. detsember. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/05/vat-on-electronic-commerce-new-rules-adopted/> (külastatud: 30.03.2023).

Euroopa Liidu Nõukogu. 2017k. "Council approves the EU's legislative priorities for 2018-2019." 12. detsember. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/12/council-approves-the-eu-s-legislative-priorities-for-2018-2019/> (külastatud: 30.03.2023).

Välisministeerium. 2017a. „Eesti suursaadik Kagu-Aasia Assotsiatsiooni juures andis üle volikirja.“ 10. juuli. <https://www.vm.ee/uudised/eesti-suursaadik-kagu-aasia-assotsiatsiooni-juures-andis-ule-volikirja> (külastatud: 19.03.2023).

Välisministeerium. 2017b. „Maasikas: Eesti on eesistujana avatud ja koostööaldis.“ 12. juuli. <https://www.vm.ee/uudised/maasikas-eesti-eesistujana-avatud-ja-koostooaldis> (külastatud: 19.03.2023).

Välisministeerium. 2017c. „Maasikas: ELi põhitähelepanu peab olema pööratud oma kodanikele.“ 13. september. <https://www.vm.ee/uudised/maasikas-eli-pohitahlelepanu-peab-olema-pooratud-oma-kodanikele> (külastatud: 19.03.2023).

Välisministeerium. 2017d. „Maasikas: Tallinna digitippkohtumise tulemuste arutelu jätkub oktoobri Ülemkogul.“ 4. oktoober. <https://www.vm.ee/uudised/maasikas-tallinna-digitippkohtumise-tulemuste-arutelu-jatkub-oktoobri-ulemkogul> (külastatud: 19.03.2023).

Välisministeerium. 2017e. „Mikser E-partnerluse konverentsil: e-riigi turvalisus ja kodanike kaasamine IT lahenduste abil on reformide elluviimisel idapartnerluse riikides võtmetähtsusega.“ 4. oktoober. <https://www.vm.ee/uudised/mikser-e-partnerluse-konverentsil-e-riigi-turvalisus-ja-kodanike-kaasamine-it-lahenduste> (külastatud: 19.03.2023).

Välisministeerium. 2017f. „Maasikas: meie kõigi ülesanne on aidata kaasa usaldusväärse info levikule.“ 17. oktoober. <https://www.vm.ee/uudised/maasikas-meie-koigi-ulesanne-aidata-kaasa-usaldusvaarse-info-levikule> (külastatud: 19.03.2023).

Välisministeerium. 2017g. „Maasikas: Eesti on eesistumisajal saavutanud häid tulemusi.“ 24. oktoober. <https://www.vm.ee/uudised/maasikas-est-eesistumisajal-saavutanud-haid-tulemusi> (külastatud: 19.03.2023).

Välisministeerium. 2017h. „Maasikas: Euroopa Liit loob küberjulgeoleku kompetentsikeskuste võrgustiku.“ 20. november. <https://www.vm.ee/uudised/maasikas-euroopa-liit-loob-kuberjulgeoleku-kompetentsikeskuste-vorgustiku> (külastatud: 19.03.2023).

Välisministeerium. 2017i. „Välisministeeriumi asekantsler Väino Reinart: EL-Aafrika digikoostöö muutub aina olulisemaks.“ 28. november. <https://www.vm.ee/uudised/valisministeeriumi-asekantsler-vaino-reinart-el-aafrika-digikoostoo-muutub-aina-olulisemaks> (külastatud: 19.03.2023).

Välisministeerium. 2017j. „Eesti tegi Euroopa Komisjonile kingituse.“ 11. detsember. <https://www.vm.ee/uudised/est-suursaadik-kagu-aasia-assotsiatsiooni-juures-andis-ulevolikirja> (külastatud: 19.03.2023).

Intervjuude nimekiri

1. Intervjuu Toomas Hendrik Ilvesega. Salvestatud 27.03.2023. Microsoft Teams veebikõne, kestus 32 minutit.
2. Intervjuu Siim Sikkutiga. Salvestatud 11.04.2023. Microsoft Teams veebikõne, kestus 25 minutit.
3. Intervjuu Klen Jääratsiga. Salvestatud 19.04.2023. Microsoft Teams veebikõne, kestus 44 minutit.

Intervjuude kava

Sissejuhatus

- a. Täna intervjuus osalemast, tutvustan protsessi.
- b. Küsin intervjuueeritava nõusolekut salvestamiseks ning tema nime avaldamiseks.
- c. Uurin, kas intervjuueeritaval on intervjuuga seoses küsimusi.

1. Eesti kui digiriigi olemus

- a. Kui mõtlete Eesti kui digiriigi peale, mis on esimesed märksõnad, mis pähe tulevad?
- b. Mis on olnud olulisemad sammud Eesti digiriigi staatuse kujunemisel?
- c. Mis eesmärgil on Eesti endale digiriigi staatust ehitanud?

2. Eesti tegevus digivaldkonnas Euroopa Liidu eesistujariigina

- a. Millised olid Eesti eesmärgid seoses digivaldkonnaga ja miks?
- b. Kui edukas oli Eesti eesistumise jooksul digiteemaliste eesmärkide saavutamiseks?
- c. Kas eesistumise raames oli Eesti tegevus digimaastikul kuidagi teistsugune sellest, kuidas Eesti üldiselt rahvusvahelisel maastikul digiteemasid käsitleb?
- e. Eesistumise ajal toimus tipp-sündmusena Tallinna digisummit- mis oli selle tähtsus?

3. Digiriigi staatuse toel rahvusvaheliste eesmärkide saavutamine

- a. Kuidas on digiriigi staatus Eestile kasuks tulnud, milliseid rahvusvahelisi poliitilisi või muid eesmärke on see aidanud saavutada?
- b. Millisena nähakse Eesti kui digiriigi staatust rahvusvaheliselt? Kas Eestit päriselt kuulatakse digiteemadel?
- c. Kas läbi digikuvandi on hakatud Eestit ka teistes valdkondades tõsisemalt võtma? Kas usaldatavus on üle kandunud?
- d. Kuivõrd oleks Eesti saanud teistsuguseid staatuse ehitamise teid valida, kas digisuund oli hea valik?

Lõpetamine

- a. Kas soovite teema kohta veel midagi lisada?
- b. Intervjuu lõpetamine: intervjuueeritava tänamine, salvestuse lõpp.

Intervjuude koodipuu

- Eesti kui digiriigi olemus
 - Digiriigi staatuse kujunemine
 - Ajalooline taust
 - E-valitsemise lahendused
 - Küberjulgeolek
 - Digiriigi staatuse ehitamise eesmärgid
 - Esmane taasiseseisvunud riigi ülesehitamine
 - Hiljem teadlik riigi maine kujundamine
- Euroopa Liidu Nõukogu eesistumine
 - Eesti eesmärgid seoses digivaldkonnaga
 - Tõsta esile valdkonda, milles Eesti on ainulaadne
 - EL-ile teadmiste pakkumine
 - Digivaldkonna EL-i tähelepanusse toomine
 - Andmete vaba liikumine ja digitaalne ühisturg
 - Eesti edukus eesistumise jooksul digiteemaliste eesmärkide saavutamises
 - Mitmete digiteemaliste õigusaktide vastuvõtmine
 - Digiriigi maine tugevnemine
 - Tallinna digisummit
 - Kõrgetasemelised osalejad
 - Tallinna deklaratsioon
- Digiriigi staatuse tulemused
 - Kuidas digiriigi staatus on Eestile rahvusvahelisel areenil kasuks tulnud
 - On loonud hea maine
 - Tõstab Eesti Ida-Euroopas esile
 - Konkreetsed kasud

- EL-i digipöörde kiirendamine
- Tippkeskuste Eestisse loomine
- Majanduse areng
- Välispoliitiline kaasamine globaalsel tasemel
- Digikuvandi laiemad hüved
 - Uste avamine ka teistes valdkondades
 - Potentsiaalselt seoses rohepöördega
 - Digi kui kitsas nišiteema
 - Tulevikuperspektiiv
 - Eestlaste edumeelne mõtteviis
 - Oluline digikuvandi arendamiseks tehtud tööd jätkata

Dokumendianalüüsi koodipuu

- Eesti digiteemalised eesmärgid EL-i Nõukogu eesistujariigina
 - Ühisturu loomine
 - Mitmetel kohtumistel progressi arutamine
 - Eesmärk valmis saada 2018. aasta lõpuks
 - Andmete vaba liikumise eelnõu
 - Küberturbe strateegia
 - Uuenduste vastuvõtmine
 - Küberturbekeskuste loomine
 - EL- i kaitseministrite küberõppus
 - Tallinna digisummit
 - Riigijuhtide Eestisse toomine
 - E-valitsemise deklaratsioon
 - Digiteemad fookusesse ka EL-i välissuhetes
 - Idapartnerlus
 - ASEAN
 - Aafrika
 - Digimajanduse maksustamine
 - Käibemaksureeglite reformimine
 - Ühtse digivärava loomine
 - Nõukogu kiitis heaks
 - Sanktsiooniveeb
 - Välisministeeriumilt kingitusena
 - Digitaalsus arengu jaoks
 - Uute põhimõtete vastuvõtmine
 - ÜRO kestliku arengu eesmärkide toetamine
 - Eesti üldpõhimõtted
 - Digiteemaliste õigusaktide prioritiseerimine
 - Tihe koostöö Euroopa Komisjoni, Parlamendi ja Ülemkoguga
 - Tegevused eesmärkide saavutamiseks
 - Ministrite kohtumised

- Üldasjade nõukogud
- Tippkohtumised
- Eesti riigiteenistujate avaldused
 - Eriesindaja Euroopa Liidu institutsioonide juures
 - Välisminister
 - Majandus- ja taristuminister
 - Rahandusminister

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristiina Krause (isikukood: 60004260864) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Digiriigi staatus kui vahend Eesti rahvusvaheliste eesmärkide saavutamiseks: Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise näitel“ (“The status as a digital state as a means of achieving Estonia's international objectives: on the example of the presidency of the Council of the European Union“), mille juhendaja on Liisa Talving,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.